

1
Göteborg
Björlanda 106 - 107
Steneby

Boplatssområde
bronsålder

Inv nr 49414

Fyndrapporter 1977

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1975:7

GÖTEBORGS STADSMUSEI
BIBLIOTEK
Ark. Ark. Gbg Komm.

Dnr 251/78 5 JULI 1978

FE-77

RIKSANTIKVARIEÄMBETET OCH
STATENS HISTORISKA MUSEER
Box 5405
114 84 STOCKHOLM

Datum 1978-06-22 Dnr 1268/78

Göteborgs arkeologiska museum
Skärgårdsgatan 4
414 58 GÖTEBORG

Till riksantikvarieämbetet och statens historiska museer
har inkommit rapport över undersökning av bronsålders-
boplats, Björlanda 106-107, Steneby, Björlanda sn, Bo

Undersökningen utförd år 1975-1976

Rapport inlämnad 1978

Meddelande om Eder möjlighet att begära överlåtelse av
fyndet har översänts

Fyndet har/~~har~~-ej begärts av Eder

Vid föredragning 1978-06-22 har riksantikvarieämbetet/
statens historiska museer beslutat att statens rätt med av-
seende på ovannämnda fynd enligt 13 § FML överlåtes på

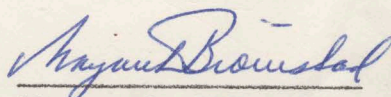
Göteborgs arkeologiska museum

Fynden jämte förteckning över dessa kommer att översändas
genom statens historiska museer

Fynden förvaras hos Eder

Enligt 13 § FML kan statens rätt till fynd överlåtas till
museum som för framtiden har att taga erforderlig vård om
föremålet. Mottagaren får icke utan riksantikvarieämbetets
och statens historiska museers medgivande avhända sig fyndet.

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Margareta Biörnstad

124/78

STENEBY BJÖRLANDA 106-107
BOPLATSOMRÅDE, BRONSÅLDER

STENEBY BJÖRLANDA 106-107 BOPLATSOMRÅDE, BRONSÅLDER

Två skärvtenshögar och ett mellanliggande boplatsområde som genom C14-analys och fyndmaterial daterats till yngre bronsålder.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Läge: Steneby 1:2 och 1:3, Björlanda, Göteborg.

Grävningsorsak: Planerad industribebyggelse.

Grävningstid: 20-26 maj, 5-13 juni 1975, 14 augusti-3 september 1976.

Antal timmar i fält: 77,5 arkeologtimmar och 121 grovarbetstimmar 1975, 504,5 arkeologtimmar och 24 maskintimmar 1976.

Undersökt yta: 145 kvm 1975, 935 kvm 1976.

Platsledare: Stina Andersson 1975, Eva Arvidsson, 1976.

NATURVETENSKAPLIGA BESTÄMNINGAR

1975 utfördes en fosfatundersökning för Stenebyområdet. Det togs ej några fosfatprover uppe på själva höjden med skärvtenshögar (not 1).

C14-analyser har utförts av Laboratoriet för isotopgeologi, Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm (Exkurs 2). De brända benen har analyserats av fil kand Berit Vilkans vid Osteologiska forskningslaboratoriet, Stockholms universitet (Exkurs 1).

TOPOGRAFI

Björlanda 106-107 låg på ett mindre höjdparti ca 100 m norr om Steneby by (fig 1,10). Höjden omgavs av åker- och ängsmark och var endast bevuxen med kort gräs. På ett flertal ställen förekom berg i dagen. En smal markväg delade höjden mellan Björlanda 106 och 107. Därtill fanns en mycket väl bevarad fägata mellan de två skärvtenshögar. Området låg ca 30 m över havet.

UTSEENDE FÖRE UNDERSÖKNING

Före undersökningen avtecknade sig de två skärvtenshögar som flacka, gräsbevuxna förhöjningar omgivna av berg i dagen och gräsbevuxen äng (fig 11 och fig 5, sid 64 i föreliggande årgång av Fyndrapporter). Björlanda 107 var mycket otydlig

och vag i sin begränsning medan Björlanda 106 kunde iakttagas ganska klart.

I riksantikvarieämbetets fornlämningsregister beskrivs fornlämningarna sålunda: Björlanda 106. "Hög? 6 m i diam och 0,5 m hög. Sydost om mitten ett block, 1,5x1 m (NO-SV) och 0,2-0,5 m hög. I östra kanten ett block, 1x0,5 m (N-S) och 0,2 m hög. I västra kanten en 0,4 m stor sten i ytan. Sydöst-söder-sydväst kanten oregelbunden och möjligen avschaktad, nordväst-norra-östra kanten mera fornlämningsliknande. Hela lämningen kan dock möjligen vara upplagd i sen tid. I betesfällan sydväst härom finns flera oregelbundna upplöjningar, vilka åstadkommits genom att jord påförts uppstickande hållar."

Björlanda 107. "Stensättning, närmast rund, 6 m i diam och 0,2 m hög. Övertorvad med i norra kanten talrika, i övrigt någon enstaka sten 0,1-0,3 m stor i ytan. I mitten eller något söder därom en flack grop, 2 m i diam och 0,1 m djup delvis, särskilt i sydost, oklar begränsning, men en sten- och jordpackning synes vara upplagd på hållen. Fornlämning?"

På ängen sydväst om Björlanda 106 fanns några övertorvade förhöjningar, se inventeringsbeskrivningen. De var omgivna av plan tidigare uppodlad mark. Av de tydligaste förhöjningarna var 2 närmast runda, ca 4-5 m stora och 1 var avlång ca 15x5 m stor med oklar begränsning.

ARBETSBEKRIVNING

Undersökningen 1975 innebar endast en provgrävning för att kontrollera dels om Björlanda 106 och 107 var säkra fornlämningar, dels om flera anläggningar fanns omkring och mellan dem. Sammanlagt grävdes 11 st schakt (fig 21).

Över Björlanda 106 drogs ett schakt (I) 24 m långt, 1 m brett från gårdesgården i sydväst till berg i dagen i nordost. En klar skärvstenshög framkom (Björlanda 106). För att kontrollera den plana ytan mellan berghällar omedelbart norr om Björlanda 106 drogs ett schakt (II) vinkelrätt ut från schakt I. Det grävdes i två delar (IIa+IIb) 24 respektive 5 m långa och 1 m breda. I den sydöstra delen framkom ett par mörkfärgningar samt en stensamling. Av mörkfärgningarna genomgrävdes en helt (mörkfärgning 2) och en delvis (mörkfärgning 1).

Över Björlanda 107 drogs ett schakt (III). Det grävdes i två delar (IIIa+IIIb) 26 respektive 3 m långa och 0,5-1 m breda. En klar skärvstenspackning framkom, Björlanda 107.

Över tre förhöjningar på ängen söder om gärdesgården sydväst om Björlanda 106 drogs tre schakt (IV-VI) 1 m breda och 3,5 m, 8 m och 2,5+2 m långa. Förhöjningarna visade sig utgöras av jord som påförts uppstickande berghällar.

Ytterligare fem schakt grävdes främst på bergsslutningarna runt omkring mot väster, norr och öster (VII-VIII, X-XI). De var alla 0,5 m breda samt 25 m, 16,5 m, 21,5 m respektive 14,5 m långa. För att kontrollera ytan mellan Björlanda 106 och 107 drogs ett långt schakt i tre delar över detta område (IX a+b+c). Schaktet var 19,5+10+10,5 m långt och 0,5 m brett. De i den västra delen av schakt IXa påträffade anläggningarna genomgrävdes inte.

1976 års undersökning inleddes med en komplettering av den tidigare sonderingen genom 5 provgropar som var 0,6x0,8 m stora (fig 21).

Undersökningen koncentrerades på den ena av de två skärvstenshögena. Då Björlanda 106 hade givit ett rikare fyndmaterial i provundersökningen och därtill var klarare i sin form valdes denna.

Av kostnadsskäl gjordes den övriga undersökningen mer eller mindre summariskt.

I anslutning till skärvstenshögena avtorvades två områden med maskin. Arbetet utfördes med hjälp av en traktorgrävare. Det avtorvade området indelades i rutor om 5x5 m. Sammanlagt nummerades 36 rutor. Det maskinavtorvade området rensades upp och ritades. Försök gjordes med att sälla materialet från rutorna, men då det endast gav ett fåtal fynd och därtill var tidsödande sällades endast materialet från ett par rutor (ruta 15 och 16 och en fjärdedel var av rutorna 7 och 11).

Skärvstenshögen Björlanda 107 undersöktes helt med hjälp av maskin. Denna undersökning gick till så att grävmaskinen ytterst försiktigt tog bort en liten del i taget. Arbetet övervakades noga hela tiden och fyllningen kontrollerades.

Norr om Björlanda 106 undersöktes ett mindre parti med hjälp av grävmaskin. Efter avslutad undersökning igenlades området.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Sonderingen som gjordes 1975 med 11 schakt (I-XI, fig 21) visade att fornlämningarna Björlanda 106 och 107 båda utgjordes av skärvstenshögar.

I området mellan skärvstenshögarna fanns boplatsrester i form av svaga kulturlagerspår och en härd i schakt IXa, samt ett par stenpackningar och några nedgrävningar.

De tydligaste boplatsspåren fanns i relativt nära anslutning till de två skärvstenshögarna i schakt II och den västra delen av IXa. Utförlig beskrivning av schakten finns i museets arkiv.

FYNDTABELL

Fynd nr	Grävn enhet	Ker oorn	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt			
			gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
1	Sch I	1											
2	Sch I	4											
3-5	Sch I		18	77	28	519	Flintstycke m ret	4	45				
6							Avslag m ret	1	24				
7-9	Sch III		7	16	4	7	Avslag m ret	1	29				
10	Bj 107												
	Sch III	3											
	Bj 107												
11-13	Sch III		4	17	9	3	Avslag m ret	1	18				
14-15	Sch III		3	22	11	148							
16-17	Sch V		1	23	6	127							
18-19	Sch VIa				4	43					Keramik, recent		4
20-22	Sch IIa		5	52	6	108	Avslag m ret (eldslagningssten?)	1	20				
							Avslag m ret	1	15				
23	Sch IIa	1											
24	Sch IIa	2											
25	Sch IIa	1											
26	Sch IIa												
27	Sch IIa										Degelfragment		15
28-29	Sch IIa		19	38	56	968							
30-31	Sch IIb		5	18	15	282							
32-33	Sch IIa		5	15	37	137							
34-37	Sch VII	23	2	83	16	539	Knuta	1	92				
38-41	Sch IXc	14	2	18	2	208	Avslag m ret	1	5				
42-44	Sch IXb		2	7	18	285	Avslag m ret (skrapa?)	1	40				
45							Avslag m ret	1	14				
46-50	Sch IXa	6	7	72	49	1068	Skrapa	1	113		Bränd lera		14
51											Kol		3
52-53	Sch X				10	639	Avslag m ret	1	75				
54-55	Sch VIII		2	4	3	13							
56-58	Sch XI		1	4	3	49	Knuta	1	175				
59							Avslag m ret	1	7				
Summa		55	83	466	277	5143		17					

De i inventeringsbeskrivningen upptagna förhöjningarna på ängen sydväst om Björlanda 106 utgjordes endast av på uppstickande berghällar troligen i relativt sen tid upplagd lerblandad jord.

Sonderingen kompletterades vid 1976 års undersökning med 5 provgropar. Några spår av kulturlager eller konstruktioner påträffades ej i dessa. De fynd som förekom fanns till största delen i ploglagret och utgjordes huvudsakligen av flinta (fynd 25-29).

FYNDTABELL

Fynd nr	Grävn enhet	Ker orn	Ker oorn	Br ben	Flinta avslag		Flinta övrigt		Flinta redskap			Övrigt				
					st	gr	st	gr	art	st	gr	st	gr			
25	Pg 1		1		8	16										
26	Pg 2				8	14	2	45	Avslag m ret	2	26	Kvartsayslag Järnslag?	1	1		
27	Pg 3				11	8										
28	Pg 4				3	3										
29	Pg 5				3	6										
Summa			1		33	47	2	45		2			1			

:60-62
:63-66
:67
:68
:69

SKÄRVSTENSHÖGEN BJÖRLANDA 106

Skärvestenshögen Björlanda 106 var ca 6x7 m och något spetsoval i formen. Stenpackningen var mycket tät och utgjordes av i allmänhet 0,05-0,2 m stora skarpkantade, starkt skörbrända stenar (fig 12,14). Framför allt i den norra delen begränsades skärvestenshögen av större, ej eldskadade stenar, ca 0,5 m stora. Utanför dessa större stenar förekom en glesare stenpackning som ej till lika stor del bestod av skörbrända stenar (fig 2,13). Skärvestenshögen täcks av rutorna 1,2,5,6 och delar av ruta 7.

Fyllningen mellan stenarna i ytan av skärvestenshögen bestod av humös mo. Rikliga fynd av keramik och något flinta förekom i den översta delen av skärvestenshögen (fig 3).

På 0,15-0,20 m djup övergick fyllningen till en rödbrun svagare humös mo. Detta material förekom ända ned till berggrunden i den norra delen.

På 0,3-0-4 m djup från ytan förekom i rutorna 1, 2,6 och 7 en ca 1,1x1,2 m stor keramikkoncentration (fig 2,3). Här låg keramiken mycket mer koncentrerat än i övrigt. Tjockleken på koncentrationen var ca 0,2 m och den låg helt i den svagt humösa mon.

I skärvestenshögens centrala del fanns på ca 0,6 m djup från ytan ett sotlager som bredde ut sig i den södra delen, där det endast låg ca 0,1-0,2 m under ytan (fig 3). Sotlagret bestod av humös mo med riklig inblandning av sot och lite träkol, **st.nr 5773** som insamlades för ett C14-prov, som bestämts till 745[±]130 F Kr. I själva sotlagret förekom endast ett fåtal stenar. Den egentliga packningen av skärvesten låg ovanför detta lager. Sotlagret bredde ut sig in under de stora stenarna i den norra delen. Sotlagret fanns även under det stora blocket i den östra delen. Ganska rikliga fynd av framför allt keramik förekom i detta lager.

:162

I ruta 1 togs ej skärvestenshögens begränsning fram

(fig 2). Den fortsatte in under stengärdesgården, men utanför stengärdesgården förekom inga spår efter någon skärvtenshögen.

Skärvtenshögen var upplagd i en svacka i berggrunden som sluttade svagt mot sydost.

FYNDTABELL

Fynd nr	Grävningsenhet	Ker	Ker	Br	Flinta		Flinta		Flinta redskap			Övrigt		
		orn	oorn	ben	avslag	övrig	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
:70-71	30		1000		24	395								
:72-74	31		860		10	93						Flinta, sjöborre	1	53
:75-78	32		161		14	158			Avslag m ret	1	24	Fig 19		
:79-82	33	16	52		50	229			Knuta	1	45	Kvartsavslag	1	1
	34													
:83-86			485		173	740			Avslag m ret	2	19	Träkol		4
:87												Harts		6
:88												Kvartsavslag	1	2
:89	35				8	44								
:90-94	36		1980	1	74	760	2	87	Knutor	2	254	Fig 18		
:95-96									Tillslaget flintstycke	1	190	Harts		3
:97-99	37		1400		9	74	1	212						
:100-101	38		2435		34	46								
:102	39								Knuta	1	22	Fig 17		
	40													
:103	63				2	50								
:104	64		47											
:105	65		105											
:106	66		14											
:107	66		6											
	Summa	16	8545	1	368	2589	3	299		8			3	

OMRÅDET VÄSTER OM BJÖRLANDA 106

Norr och väster om skärvtenshögen Björlanda 106 avtorvades ett ca 35x22 m stort område med maskin, ruta 1-30 (fig 4). Rutorna 1, 2, 5, 6 och den sydöstra delen av ruta 7 omfattar skärvtenshögen och avtorvades för hand. Schakt I och schakt IIa från 1975 års undersökning ingick i den avtorvade ytan (fig 21).

Inom det område som ej utgjordes av skärvtenshögen

eller av berg i dagen framkom ett flertal oregelbundna mörkfärgningar (fig 4). Dessa bestod av mörk humös mo som i vissa fall var sotblandad. Endast tre av dessa mörkfärgningar var djupare än 0,1 m.

Den del av rutorna 7 och 11 som sållades innehöll ett mycket ytligt liggande ornerat keramikmaterial i kombination med brända ben. Dessa fynd låg i humös mo som samlats i en mindre svacka i berggrunden. Något sot eller träkol kunde ej iakttagas i denna grav.

I ruta 23 fanns en mindre härd, 0,6x0,8 m stor (fig 4,5,6). Materialet i den utgjordes av starkt sot- och träkolsblandad humös mo. Från härden samlades träko till ett C14-prov, som bestämts till 295±90 e Kr. Härden var ganska grund och ej helt stensatt. Under den fanns humös mo utan sotinblandning. Fynd, förutom kol, förekom ej i härden.

st.nr 5774

:163

Ett flertal av mörkfärgningarna, framför allt i rutorna 18,22,23 och 27 var små och kunde väl tänkas ha varit stolphål, men djupet på dem var vanligen endast ett par centimeter aldrig över 0,1 m (fig 4).

FYNDTABELL

Fynd nr	Grävningseenhet	Ker	Ker	Br	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
		orn	oorn	ben	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
		gr	gr	gr										
41	Ruta 7 sållad del		18	4	17	65								
42	Ruta 8				1	11	1	15	Avslag m ret	1	1			:108-110 :111-113
43	Ruta 11 sållad del			82	65	151	1	42	Avslag m ret	1	2	Kvartsavslag	2	2 :114-120
		35 (fig 20)	360											
44	Ruta 11 Ej sållad del				15	46			Avslag m ret	1	4	Kvartsavslag	9	5 :121-122 :123-125
45	Ruta 15		4		91	253								
46	Ruta 15 Från mörkfärgning. intill profil C-D:s mitt					1	2					Kvartsavslag	1	12 :126-127
47	Ruta 16			7	127	159						Tegel	31	:128-130
												Kvartsavslag	10	5 :131
48	Ruta 16 Från stolphålet vid profil G-F				1	10								5 :132
49	Ruta 17				4	36						Harts		:133-134
50	Ruta 21				4	16								:135
51	Ruta 23				6	21								:136
52	Ruta 25		3		27	125			Kärna	1	116			:137-139
									Avslag m ret	1	49			:140
53	Ruta 25 Fördjupningen med profil K-L				1	1								:141
54	Ruta 26		15		6	26			Kärnfragment	1	22			:142-144
									Avslag m ret	2	30			:145
55	Ruta 27				5	57								:146
62	Ruta 28		3											:147
Summa		35	403	93	371	979	2	57		8			22	

SKÄRVSTENSHÖGEN BJÖRLANDA 107

Skärvtenshögen Björlanda 107 var diffus och oklar till sin begränsning. Storleken var ca 7x4 m och formen var rundat oval (fig 7).

Skärvtenshögen undersöktes med hjälp av en traktorgrävare som mycket försiktigt grävde bort högen.

Stenpackningen utgjordes till ca 75% av skarpkantad skörbränd sten, ca 0,1-0,2 m stora (fig 15). Fyllningen mellan stenarna bestod av humös mo som var något ljusare i den undre delen. Ca 0,6 m under ytan kom i skärvtenshögens djupaste del ett ca 0,1 m tjockt sotlager. Sotlagret, som bestod av sotig humös mo, innehöll ej några fynd och stenpackningen var mycket gles. Sotlagret låg direkt på berggrunden i en svacka.

Fynden kom till största delen just ovanför sotlagret. Flinta och något keramik förekom.

FYNDTABELL

Fynd nr	Grävningseenhet	Ker orn	Ker oorn	Br ben	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
61	Skärvtenshögen Bj 107				13	107			Knutor	3	132	Kvartsavslag	1	13
Summa					13	107				3			1	

OMRÅDE SÖDER OM BJÖRLANDA 107

Söder om Björlanda 107 avtorvades ett ca 10x12 m stort område med maskin. 5x5 m rutorna numrerades här från 31 till 36 (fig 8).

Mitt i området fanns schakt IXa från 1975 års undersökning. Efter maskinavtorvningen rensades området upp och under ett ca 0,15 m tjockt ploglager framträdde ett flertal oregelbundna mörkfärgningar. Endast ett fåtal av dessa var sotblandade. Enstaka stenar förekom över hela området. Mörkfärgningarna var som regel endast ett par centimeter djupa, så när som på de tre som skärs av profilerna A-B, C-D och E-F (fig 8). De två mörkfärgningarna som korsas av profil A-B respektive C-D innehöll sotig humös mo. Djupet i profil A-B var upp till 0,5 m och i profil C-D var djupet 0,2 m (fig 9). Profil E-F gick genom en rund, ej sotig mörkfärgning som var 0,3 m i diam. Den var 0,1 m djup. Stenar förekom ej i eller i kanten av någon av de här nämnda mörkfärgningarna.

Ljus gulbrun mo utgjorde bottenmaterial inom hela området.

Den härd som hittades i provschakt IXa vid 1975 års undersökning skadades olyckligen vid av-

torvningen. En mindre rest efter den kunde dock iakttagas i ruta 33 (fig 8).

FYNDTABELL

Fynd nr	Grävningseenhet	Ker orn gr	Ker oorn gr	Br ben gr	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
					st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
56	Ruta 31				6	55			Avslag m ret	1	7			
57	Ruta 32				2	9			Knackstensfragm	1	56			
									Avslag m ret	2	24			
58	Ruta 33		5		4	7								
59	Ruta 34				1	2	1	37	Avslag m ret	2	26			
60	Ruta 35				2	5								
Summa			5		15	78	1	37		6				

151-152
153-154
155
156-157
158-160
161

NORR OM BJÖRLANDA 106 STENPACKNING OCH RÄNNA
Norr om Björlanda 106 fanns i berget inhugget en ränna som var ca 0,2 m bred och 0,05 m djup (fig 16,21). Rännan var helt rak och kunde klart iakttagas i en längd av 8 m. Det föreföll som om den fortsatte längre upp mot berget, men här var den ej helt tydlig.

Just nedanför berget där rännan gick ned till marken avtorvades ett ca 6x5 m stort område.

Under ca 0,25 m ploglager kom en ganska tät stenpackning som delvis bestod av skörbrända stenar. Stenarnas storlek var 0,1-0,15 m. Under stenpackningen kom ett ljust gult lerlager. Rännan fortsatte under stensättningen ned i den gula leran, men den var betydligt grundare och diffusare här.

Fynd kunde ej iakttagas i något lager.

FYNDBESKRIVNING

Fynden från sonderingsundersökningen 1975 och från de fem provgröparna utgörs till största delen av flintavslag. Endast ett fåtal keramikbitar hittades och dessa kommer till största delen från schakt I som gick över skärvstenshögen Björlanda 106. I schakt II hittades ett degelfragment.

SKÄRVSTENSHÖGEN BJÖRLANDA 106

Fyndmaterialet i skärvstenshögen utgörs till största delen av *keramik*, som till viss del har kunnat hop-sättas till mycket fragmentariska kärl.

Sammanlagt finns det delar av ca 20 olika kärl. Det förekommer delar av både stora rabbade kärl och mindre, glättade skålar. En av skålarna har haft öra.

En bit av ett rabbat kärl med refflor förekommer. Detta kärl har haft ett slätt parti närmast botten (fynd 30).

Ornering i form av nageltryck förekommer på tre bitar (fynd 32, fig 19). En av keramikbitarna

utgörs av en vulst med fingerintryck (not 5), (fynd 36, fig 18). Fyra handtagsliknande utskott förekommer också (jfr not 6), (fynd 38, fig 17). På insidan av ett flertal bitar finns organiska, förkolnade rester. Troligen är detta matrester. Intryck efter sädeskorn förekommer på två skärvor (fynd 38).

Av det material som varit möjligt att hopsätta finns ett flertal mynningspartier som utgör delar av stora kärl med upp till ca 36 cm diam. Även ett mycket stort bottenparti har hopsatts. Detta bottenparti har en diameter av ca 20 cm.

Keramikbitar från ett och samma kärl hittades i helt olika delar och på helt olika djup i skärvestenshögen.

Av det material som ej gått att hopsätta finns många mynnings- och bottenbitar. Till största delen utgörs dock detta skärvmaterial av obestämbara små krukbiter.

Förutom keramik gjordes också fynd av flinta som till största delen var avslag. Inga klart bestämbara flintor förekommer.

Det fåtal brända ben som hittades har ej kunnat bestämmas.

OMRÅDE VÄSTER BJÖRLANDA 106

Bland fynden från det område som undersöktes väster om skärvestenshögen Björlanda 106 märks framför allt den ornerade keramiken från den sållade delen av ruta 11 (fynd 43). Orneringen utgörs av små "solar" runt en fördjupning (fig 20). Varje "sol" är omgiven av linjer som bildar en fyrkant. Tillsammans med detta fina keramikmaterial hittades brända ben. Sammanlagt 27 fragment har bestämts till skalltaksfragment från en individ vars ålder bedöms som subadult-adult d v s ca 20-40 år. Benfragment från ruta 16 har också bestämts till detsamma. Samtliga fragment var vittrade. Det övriga benmaterialet från ruta 11 har ej kunnat bestämmas.

Det övriga fyndmaterialet från detta område utgörs till största delen av flintavslag och enstaka bitar av grov ornerad keramik.

I ruta 17 hittades en bit av harts. I ruta 25 hittades en flintkärna.

SKÄRVSTENSHÖGEN BJÖRLANDA 107

Fynden från skärvestenshögen Björlanda 107 skiljer sig helt från dem från Björlanda 106. Här hittades

endast tre mycket små och dåliga bitar keramik. Däremot förekommer förhållandevis mycket flinta som utgörs av avslag och en knuta. Fynden kom till största delen just ovanför det sotiga lagret.

SAMMANFATTNING OCH DATERING

Björlanda 106 och 107 utgörs av två skärvstenshögar med ett mellanliggande boplatssområde från yngre bronsålder. Dateringen stöder sig på C14-analys och på det i Björlanda 106 förekommande keramikmaterialet. Inom boplatssområdet fanns där till en gravanläggning och en härd från järnåldern.

Graven låg mycket ytligt på höjddpartiets högsta del. Kärlet, som endast är fragmentariskt, har stora likheter med de av B Sandberg beskrivna buckelurnorna i Göteborgs arkeologiska museums årstryck 1971 (not 2). De små knoppar som hittades bör ha suttit på kärlets övre del, troligen just under det ornerade partiet. Orneringen finns under den vulstiga, smala halsen och utgörs av små "solar" runt en grund fördjupning (not 3). Runt "solarna" finns hålkälar som bildar en fyrkant. Hålkäl förekommer ej på mynningen. Denna typ av kärl dateras vanligen till 300-talet e Kr (not 2) och C14-provet från härden i ruta 23 har bestämts till 295±90 e Kr. Denna datering ger osökt ett tänkbart samband med den ornerade keramiken. I härden gjordes inga fynd.

Skärvstenshögen Björlanda 106 var ca 6x7 m stor och spetsoval till formen. Den var uppbyggd av mycket tätt packad sten som var skörbränd och skarpkantad. I skärvstenshögen förekom rikliga fynd av framför allt keramik.

Under den täta stenpackningen förekom ett sotlager som även innehöll en del träkol. Sotlagret bredde ut sig i den centrala delen av skärvstenshögen och i den södra delen fortsatte detta något utanför denna. I sotlagret förekom det endast ett fåtal stenar och under det fanns ett tunt lager av gul mo ovanpå berggrunden. Fynden av keramik var förhållandevis få i sotlagret.

Framför allt i den norra delen av skärvstenshögen fanns ett flertal större, ej eldpåverkade stenar som begränsning av den täta stenpackningen. Sotlagret gick in under en del av dessa stenar och även in under det stora stenblock som fanns i den östra delen av skärvstenshögen.

Dessa stenar måste följaktligen vara ditrullade efter det att sotlagret tillkommit. Samtidigt förefaller det som om själva stenpackningen tillkommit efter det att de stora stenarna blivit

ditplacerade. Stenpackningen låg mycket tätt upp mot de större stenarna. De skörbrända stenarna var till största delen sotiga.

Med utgångspunkt från skärvstenspackningens och sotlagrets utbredning kan man tänka sig att skärvhögarna uppstått då man på platsen anlagt en härd och när man skulle återanvända denna kastat de första härdstenarna mot norr. Efterhand som härdan använts har man flyttat eldplatsen mot söder och hela tiden kastat stenen mot norr. Längst i söder fortsatte sotlagret utanför skärvstenen medan skärvsten fanns norr om sotlagret. De större, ej eldskadade stenarna, kan tänkas ha utgjort vindskydd.

Av keramikmaterialet från Björlanda 106 har bitar från olika delar kunnat sammanfogas. Det förekommer att bitar från sotlagrets södra del har kunnat sammanfogas med bitar från stenpackningens norra del. Detta motsäger ej den ovan föreslagna tillkomstteorin. Troligt är att skärvstenshögen använts som avskrädeshög för redan skadade kärl.

Keramikmaterialet består av delar av stora situ- laformade, rabbade kärl och tunna något glättade, skål- eller koppformade kärl. Denna typ av keramik förefaller att vara vanligt i skärvstenshögar (not 4,5). Keramikmaterialet ger en klar datering till yngre bronsålder. Den överensstämmer väl med det material som tidigare hittats i skärvstenshögar. Det C14-prov som togs i sotlagret har bestämts till 745 ± 130 f Kr och detta styrker ju ytterligare den nämnda dateringen.

Skärvstenshögen Björlanda 107 var betydligt mindre än Björlanda 106. Den var uppbyggd på samma sätt av tätt packad skärvsten med ett sotlager underst i den ena delen av högen. Fynden utgjordes mest av flinta som dock ej uppvisar några spår efter eldpåverkan. Endast tre små bitar keramik hittades.

Det tillkomstsätt som föreslagits för Björlanda 106 förefaller vara troligt även för denna hög. Sotlagret fanns endast under en del av högen. I utkanten av sotlagret var skärvstenslagret mycket tunt, medan det var betydligt tjockare i den del av högen där sotlagret ej förekom.

De boplatsspår som förekommer i den undersökta ytan mellan de två skärvstenshögarna var mycket oklara och svårtolkade. Ett fåtal av mörkfärgningarna kan tänkas vara stolphål. Eventuellt kan en del av mörkfärgningarna ha blivit omrörda i samband med senare plöjning.

Den i berget inhuggna rännan och stenpackningen nedanför denna norr om Björlanda 106 kan inte på något sätt dateras. När den har gjorts och varför är oklart.

SUMMARY

Björlanda 106 and 107 consist of two mounds of broken burnt stone. In the intervening area a settlement site from the Late Bronze Age was found. The dating is based on C14 analysis and the pottery found in Björlanda 106. Within the settlement site there were also a grave and a hearth from the Iron Age.

The grave was situated very near the surface on the summit of the rise. The fragmentary pottery vessel shows many similarities with the *Buckelurnen* described by B Sandberg in *GAM Årstryck 1971* (note 2). The small knobs that were found should belong to the upper part of the vessel, probably the area just below the decoration. The decoration is found below the ridged, narrow neck and consists of small "suns" surrounding a shallow hollow (note 3). Around the "suns" there are grooves which form a square. There are no grooves on the rim. This type of vessel is usually dated to the 4th century A.D. (note 2) and the C14 sample from the hearth in square 23 has given a date of 295±90 A.D. This date suggests a possible connection with the decorated pottery. No finds were obtained from the hearth.

The mound of broken burnt stone, Björlanda 106, was c. 6 m by 7 m and its shape a pointed oval. It consisted of closely packed brittle burnt and angular stones. In the mound of broken stone the finds were numerous, above all of pottery.

Below the close packing of stones there was a layer of soot which also contained some charcoal. The layer of soot occupied the central area of the mound of broken burnt stone and in the south part it extended slightly outside the stones. There were only a few stones in the layer of soot which overlaid a layer of yellow fine sand on top of the bedrock. Pottery was comparatively scarce in the layer of soot.

Concentrated mainly to the north part of the mound of broken burnt stone, there were several large, unburnt stones which delimited the close packing of stones. The layer of soot ran beneath some of these stones and also beneath the big boulder in the east part of the mound of broken burnt stone. Consequently these stones must have been put into their present positions after the layer of soot had come

into existence. At the same time it seems as if the packing of stones had been laid down after the large boulders had been brought here as it lay very close up around the large boulders. The brittle burnt stones were for the main part sooty.

On the basis of the extent of the packing of the broken burnt stone and the layer of soot it can be suggested that the mounds were formed as a result of a hearth having been built on the site. When it was to be re-used the first hearth stones were thrown to the north side. By degrees, as the hearth was used, the fire was moved towards the south and the stones were all the time thrown towards the north. Furthest to the south the layer of soot continued outside the broken burnt stone but the stones were found to the north of the layer of soot. The large, unburnt stones may have formed a shelter from the wind.

Among the potsherds from Björlanda 106 it has been possible to assemble sherds from different parts. It has so happened that sherds from the south part of the layer of soot fit with sherds from the north part of the packing of stones. This does not contradict the theory suggested above with regard to the origin of the mound. It is probable that the mound of broken burnt stone was used as a dump for damaged pots.

The pottery consists of parts of large *situla*-shaped vessels with roughened surfaces and thin, slightly polished, bowl- or cup-shaped vessels. This type of pottery seems to be common in mounds of broken burnt stone (notes 4,5). The pottery can be clearly dated to the Late Bronze Age. It agrees well with material previously found in mounds of broken burnt stone. The C14 sample from the layer of soot has given a date of 745 ± 130 B.C. which further supports the suggested date.

The other mound of broken burnt stone, Björlanda 107, was considerably smaller than Björlanda 106. It was constructed in the same way of closely packed broken burnt stones with a layer of soot deepest down in one part of the mound. The finds consisted mainly of flints which were unaffected by fire. Only three small potsherds were found.

The suggested origin of Björlanda 106 seems to be valid also for this mound. The layer of soot occurred only beneath part of the mound. Towards the outer edge of the layer of soot, the layer of broken burnt stones was very thin, whereas it was considerably deeper in the part of the mound where

there was no layer of soot.

The traces of settlement found in the investigated area between the two mounds of broken burnt stone were very unclear and difficult to interpret. A few of the dark-coloured patches may be post-holes. It is possible that some of them have been disturbed as a result of later ploughing.

The groove cut into the rock and the packing of stones below it to the north of Björlanda 106 cannot be dated. When and why they were made is unclear.

Eva Arvidsson

NOTER:

- 1) Andersson, S. Stenebyområdet, fosfatkartering. Fyndrapporter 1976. Göteborg 1976.
- 2) Sandberg, B. Krukmakeriets blomstringsperiod. Göteborgs arkeologiska museums årstryck 1971. Göteborg 1971.
- 3) Bøe, J. Jernalderens keramik i Norge, fig 200, sid 134. Bergen 1931.
- 4) Andersson, S. Östergård. Björlanda 114. Grav- och boplatskomplex, delundersökt. Järnålder. Fyndrapporter 1975. Göteborg 1975.
- 5) Hyenstrand, Å. Skärvstenshögar och bronsåldersmiljöer. TOR 1967-1968. Sid 70 f. Uppsala 1968.
- 6) Stjernquist, B. Beiträge zum Studien von Bronzezeitlichen Siedlungen. Sid 68. Abb. 17. Lund 1969.
- 7) Hyenstrand, Å. A.a. Sid 74. Abb 21 och Stjernquist, B. A.a. Simris II. PL XXI och sid 18.

Bj 106 SKÄRVSTENSHÖGEN
THE MOUND OF BROKEN BURNT STONES

1	HUMÖS MO	FINE SAND WITH HUMUS
2	RÖDBRUN SVAGT HUMÖS MO	REDDISH BROWN FINE SAND WITH SOME HUMUS
	SOTIG HUMÖS MO	SOOTY FINE SAND WITH HUMUS
4	GUL MO MED SMÅSTEN	YELLOW FINE SAND WITH SMALL STONES
k	KERAMIK	POTTERY
	STEN	STONE

PROFIL SECTION

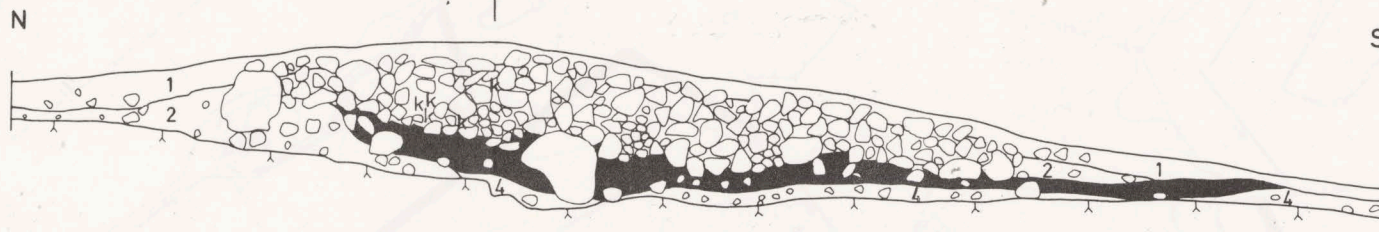
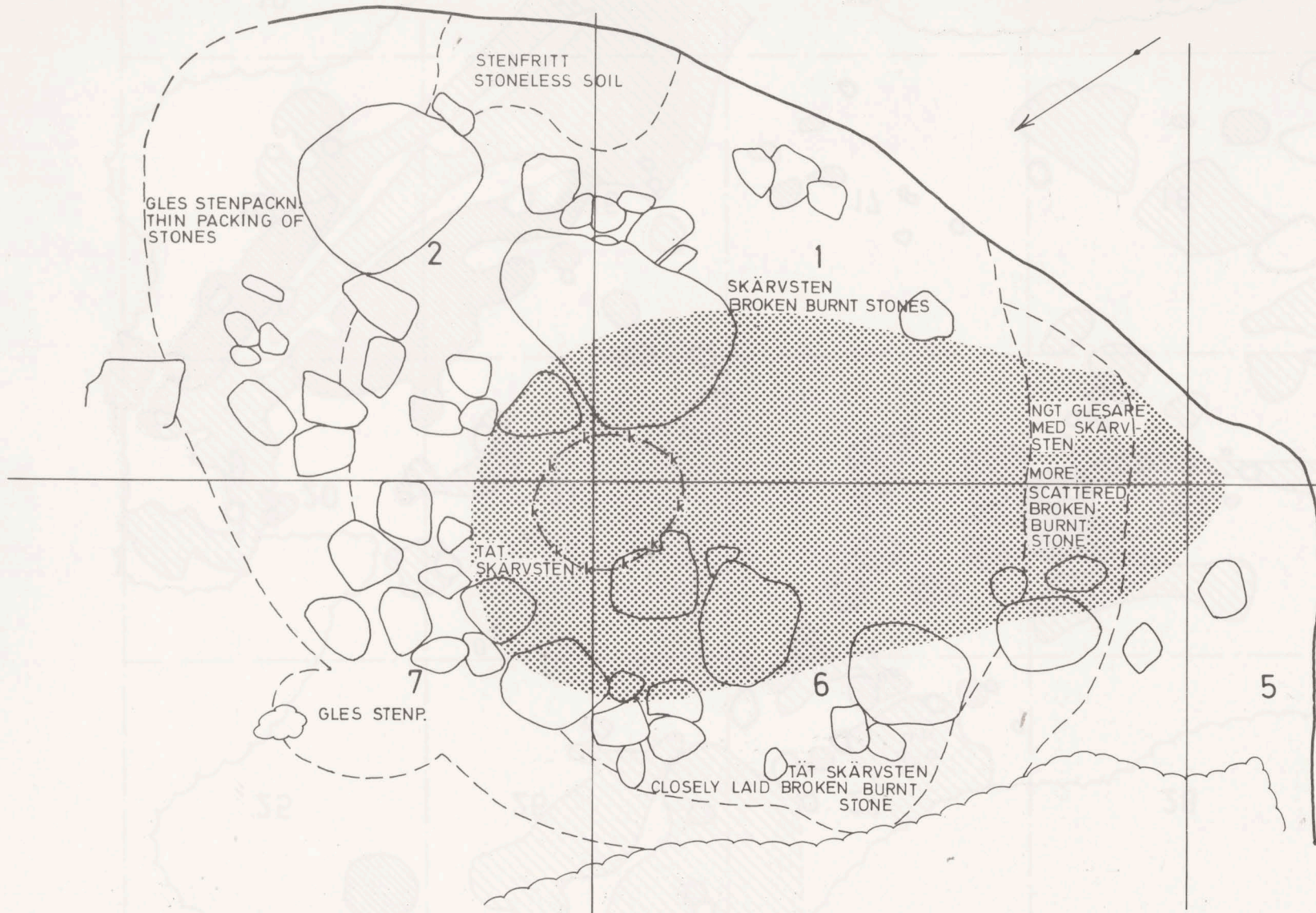

FIG 2

SKALA 1:50

PLAN

1,2,5-7 RUTOR

- k-k- KERAMIKKONCENTRATION

■ SOTLAGER

— STENGÄRDSGÅRD

SQUARES

CONCENTRATION OF POTTERY

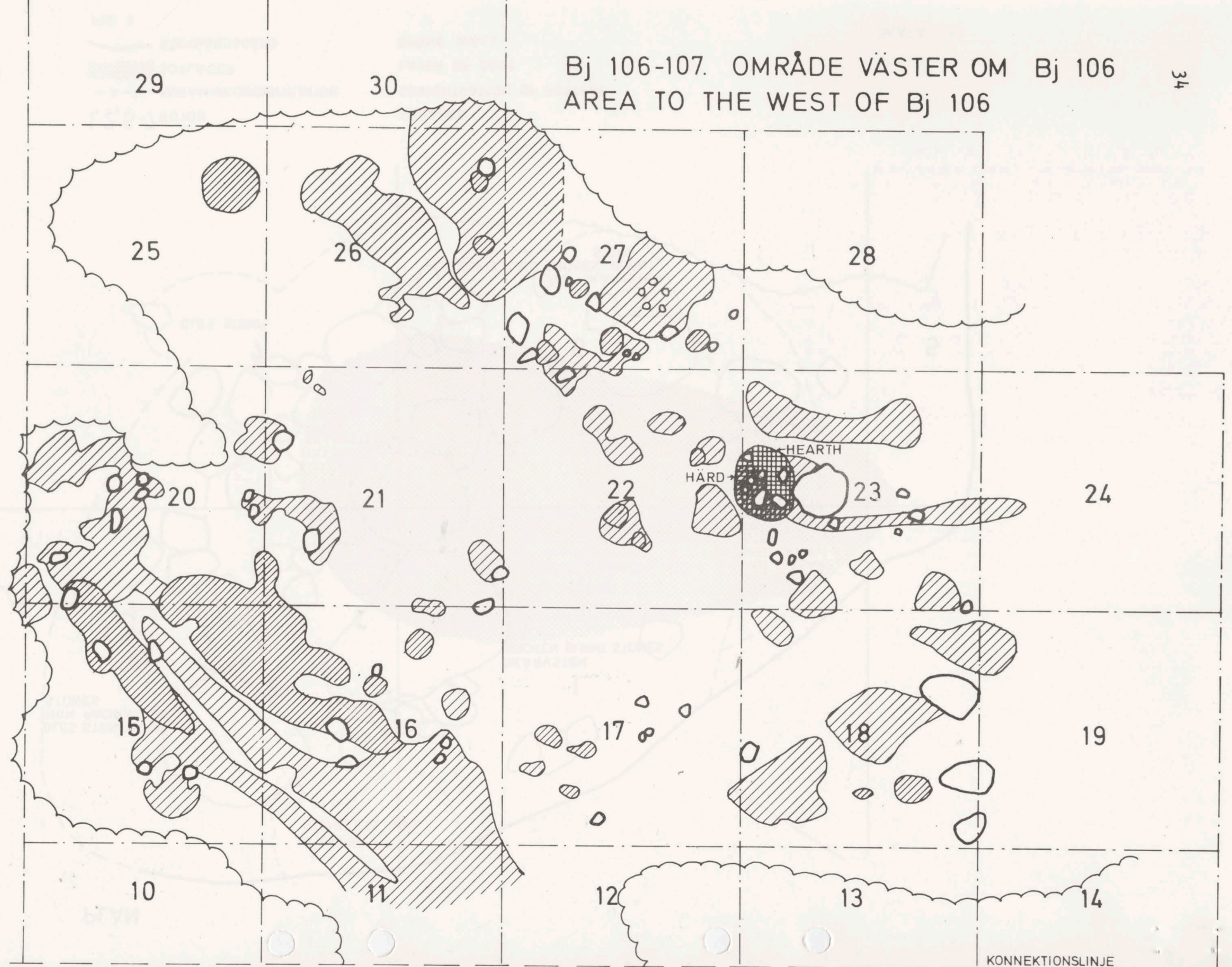
LAYER OF SOOT

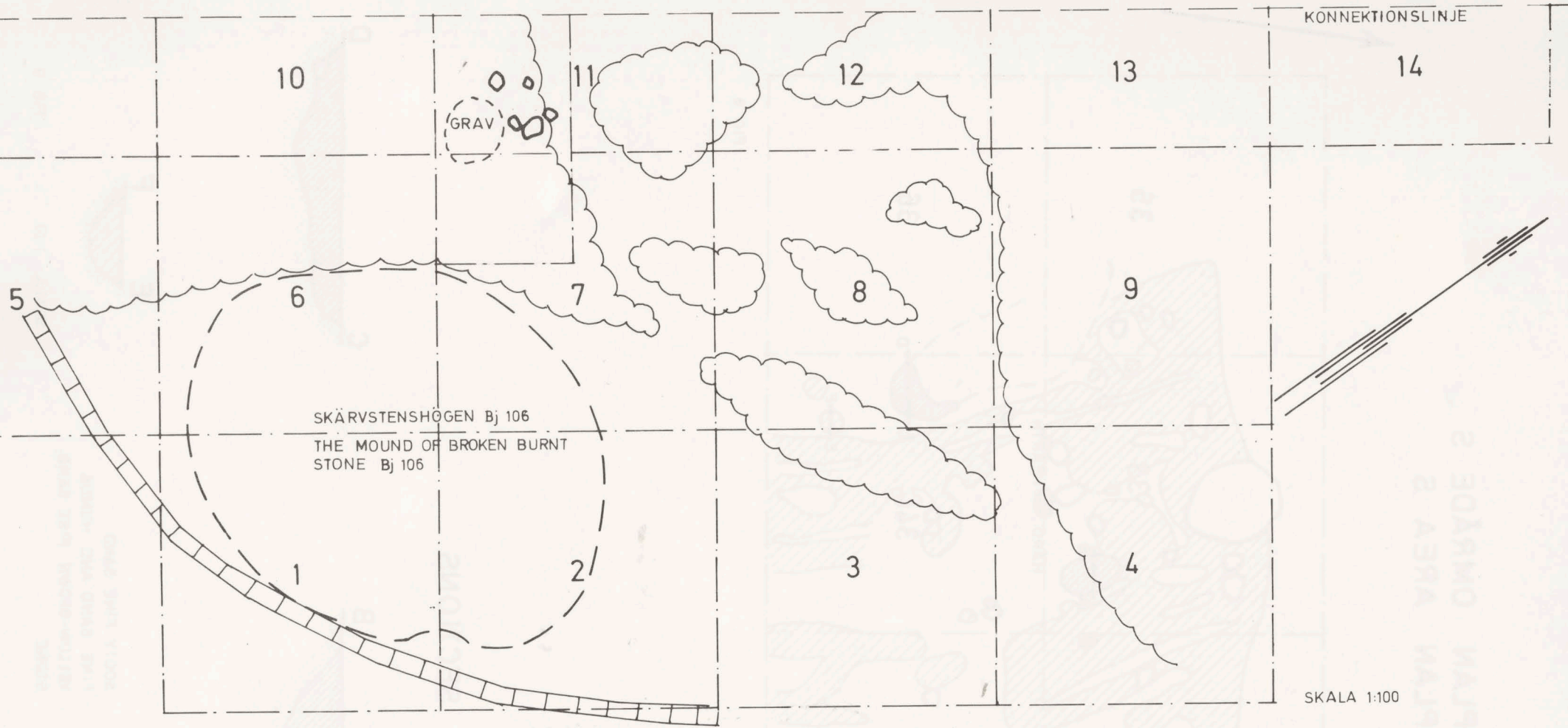
STONE WALL

FIG 3

SKALA 1:50

Bj 106-107. OMRÅDE VÄSTER OM Bj 106
AREA TO THE WEST OF Bj 106

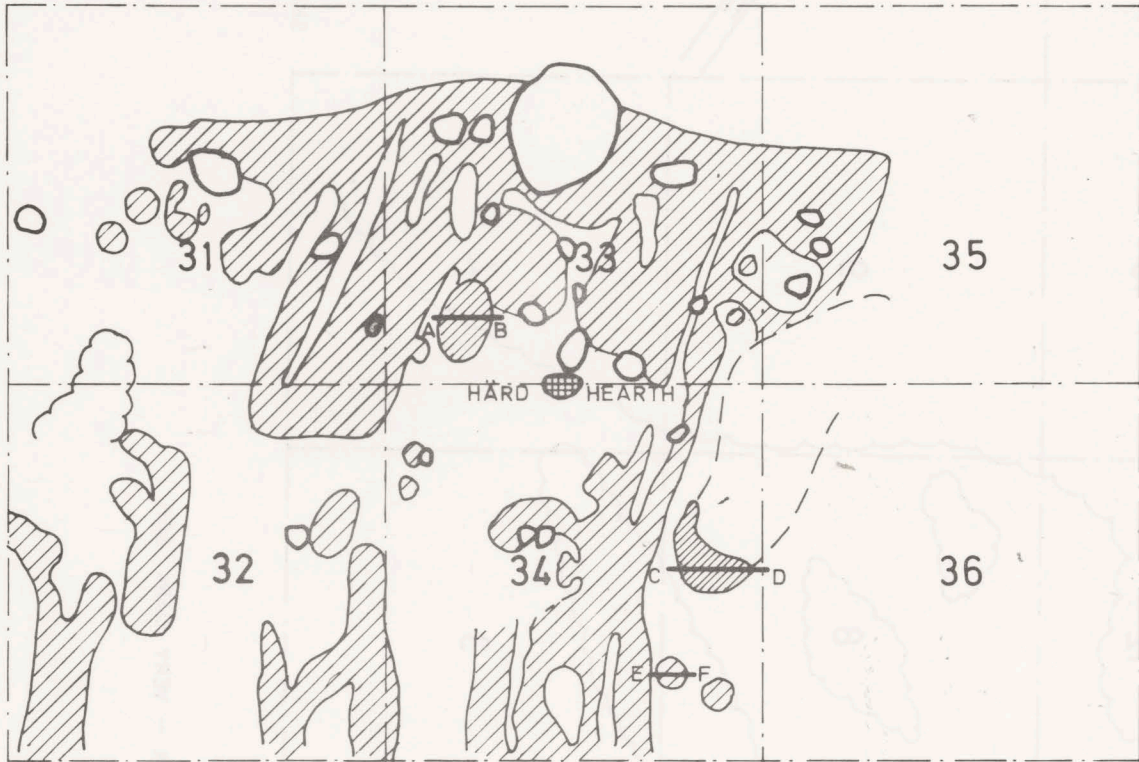

	MÖRKFÄRGNING, LJUSARE — MÖRKARE	SLIGHTLY DARK — VERY DARK SOIL
	STEN	STONE
	BERG I DAGEN	ROCK
	STENGÄRDSGÅRD	STONE WALL

FIG 4

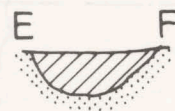
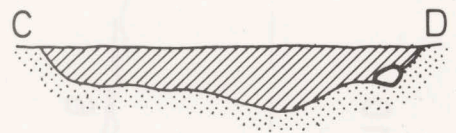
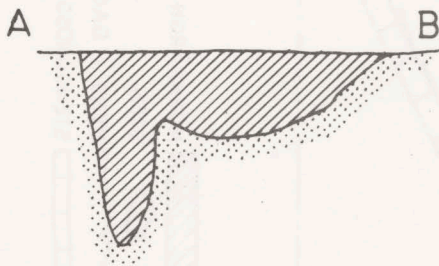
Bj 107 PLAN OMRÅDE S
PLAN AREA S

SKALA 1:100

FIG 8

PROFILER SECTIONS

- SOTIG MO
- HUMÖS MO
- GULBRUN MO
- STEN

- SOOTY FINE SAND
- FINE SAND AND HUMUS
- YELLOW-BROWN FINE SAND
- STONE

SKALA 1:20

FIG 9

PLAN

- STARKT SOT- OCH TRÄKOLSBLANDAD MO
- SOTIG MO
- HUMÖS MO
- SVAGT HUMÖS MO
- LJUSBRUN MO
- STEN

FIG 5

SKALA 1:20

PROFIL
SECTION

- HEAVILY SOOTY SOIL WITH AN ADMIXTURE OF CHARCOAL
- SOOTY FINE SAND
- FINE SAND AND HUMUS
- FINE SAND WITH A LITTLE HUMUS
- LIGHT BROWN FINE SAND
- STONE

FIG 6

SKALA 1:20

Bj 107 SKÄRVSTENSHÖGEN
THE MOUND OF BROKEN BURNT STONES

PLAN

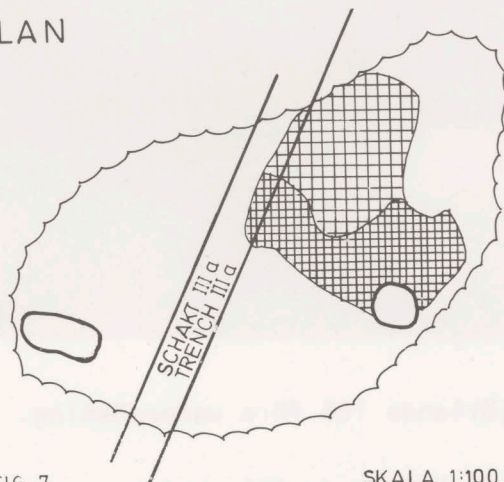

FIG 7

SKALA 1:100

Fig 10
Översikt från nordost.
General view from the north-east.

Fig 11
Högen Björlanda 106 före undersökning. Från väster.
The mound, Björlanda 106, before excavation.
View from the west.

Fig 12
Björlanda 106 efter avtorvning och upprensning. Från sydsydväst.

Björlanda 106 after removal of the turf and clearing, seen from the south-southwest.

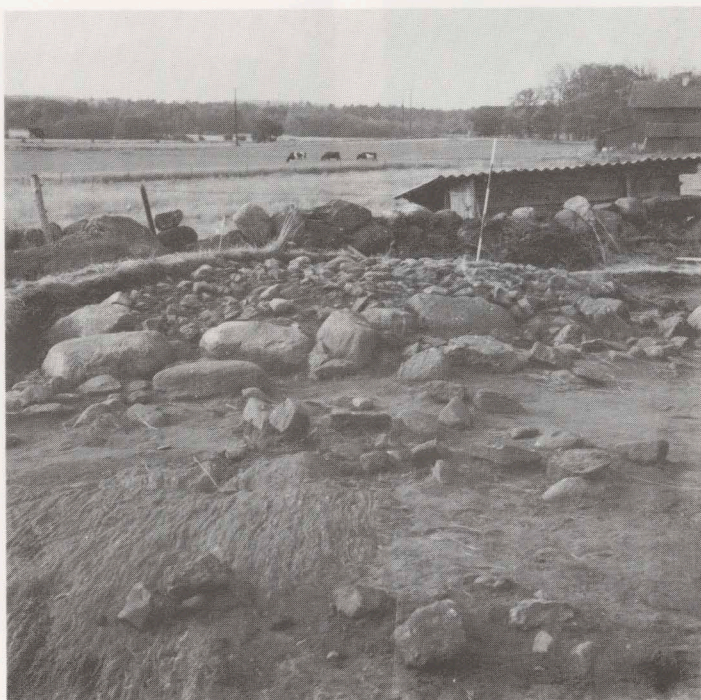

Fig 13
Västra delen av Björlanda 106 efter avtorvning och upprensning. Från norr.

The west part of Björlanda 106 after removal of the turf and clearing. View from the north.

Fig 14
 Profil från väster.

Section seen from the west.

Fig 15
 Björlanda 107, skärvstenen i schakt III.
 Björlanda 107, the brittle burnt stones
 in trench III, seen from the south-south-
 west.

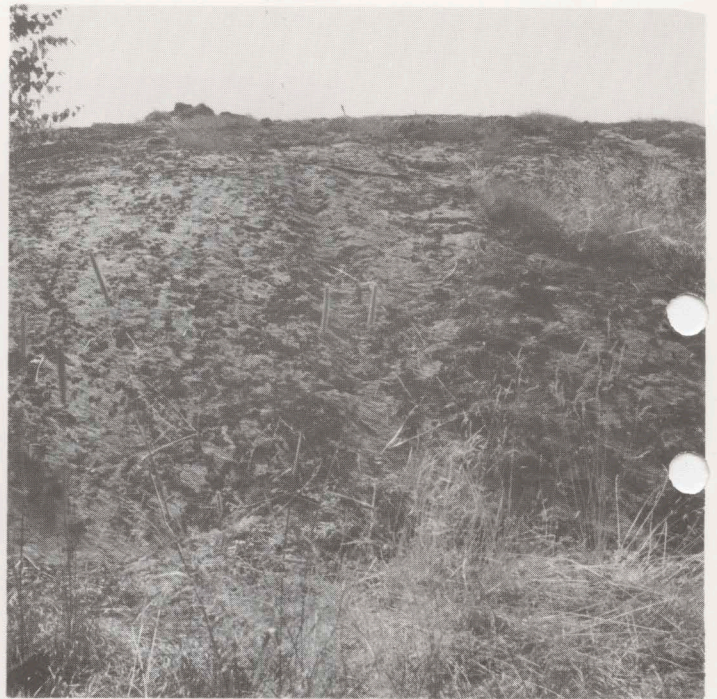

Fig 16
 Rännan från norr.
 The groove seen from the north.

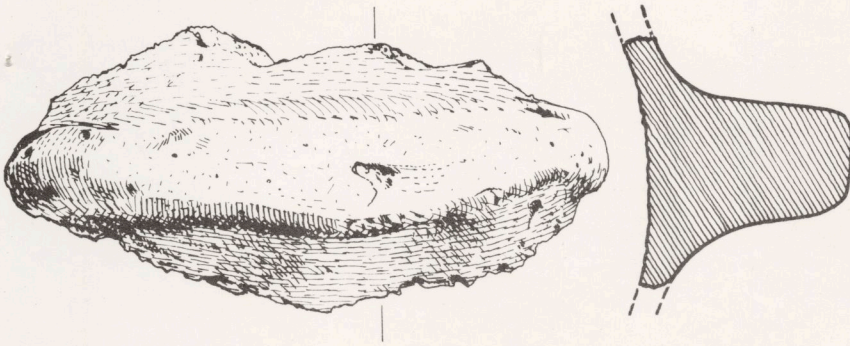

Fig 17

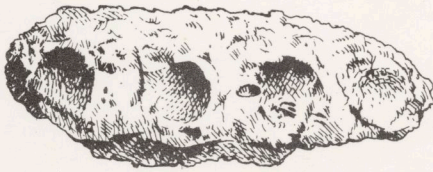

Fig 18

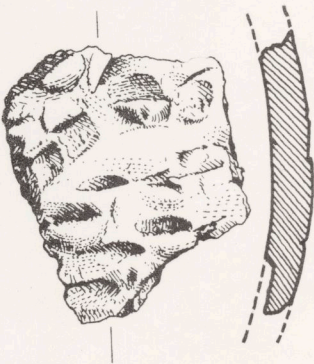

Fig 19

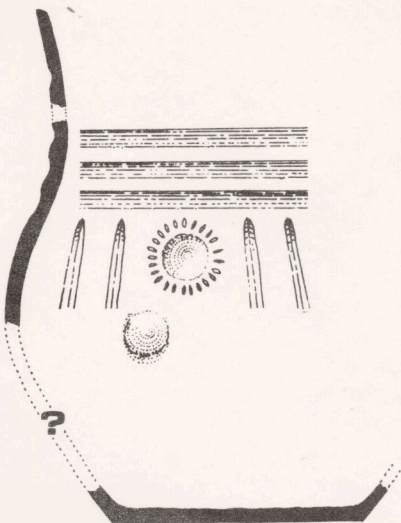

Fig 20

Fig 17
Handtagsliknande utskott från Björlanda 106, fynd 38.

Fig 18
Pålagd list med fingerintryck från Björlanda 106, fynd 36

Fig 19
Ornerad keramik med nagelintryck från Björlanda 106, fynd 32

Fig 20
Med "solar" ornerad keramik från graven, ruta 11, fynd 43.

Fig 17
Handle-like protuberance from Björlanda 106, find 38

Fig 18
Applied ridge with nail-impressions from Björlanda 106, find 36

Fig 19
Decorated pottery with nail-impressions from Björlanda 106, find 32

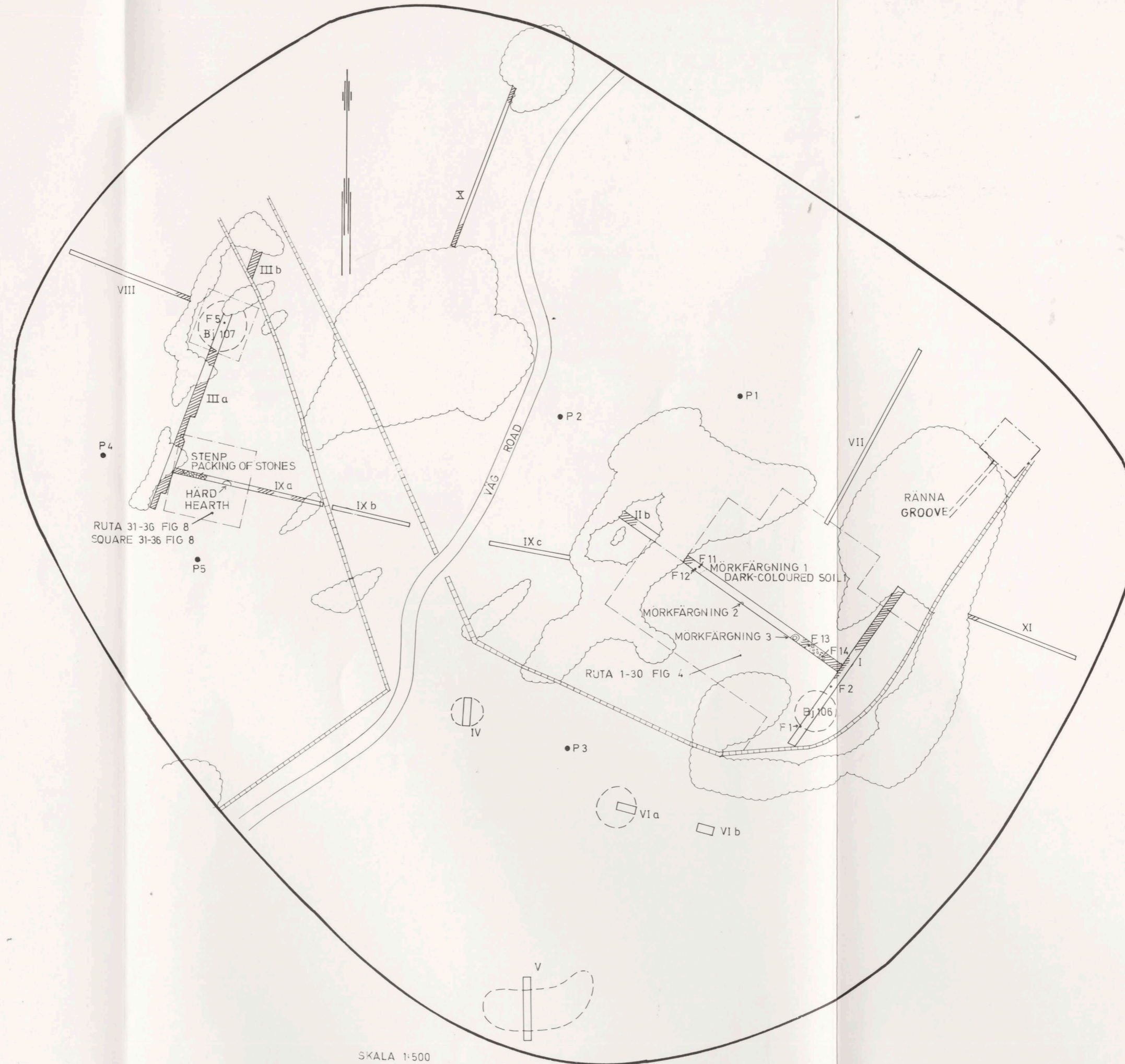
Skala 1:1

Fig 20
Pottery decorated with "suns" from the grave in m-square 11, find 43.

Skala 1:2

Bj 106-107 PLAN

- BETECKNINGAR**
- I SCHAKTET FRAMRENSAT BERG
  - BERG I DAGEN
  - P1 P5 PROVGROPAR
  - I-XI SCHAKT
  - F1 F14 FYND
  - GRÄNS FÖR UNDERSÖKNINGSOMRÅDET
  - 1976 ÅRS UNDERSÖKNING
- DESIGNATION**
- ROCK EXPOSED IN THE TRENCH
  - ROCK
  - P1-P5 TRIAL-PITS
  - I-XI TRENCHES
  - F1 F14 FINDS
  - LIMIT OF THE EXCAVATION AREA
  - THE 1976 INVESTIGATION

SKALA 1:500

Fig 1
 Topografisk karta med undersökningsområdet markerat. Skala 1:4000
 Översikt. Skala 1:50 000

Topographical map showing the investigation area. Scale 1:4000
 General view. Scale 1:50 000

Bj 106 SKÄRVSTENSHÖGEN THE MOUND OF BROKEN BURNT STONES

1	HUMÖS MO	FINE SAND WITH HUMUS
2	RÖDBRUN SVAGT HUMÖS MO	REDDISH BROWN FINE SAND WITH SOME HUMUS
	SOTIG HUMÖS MO	SOOTY FINE SAND WITH HUMUS
4	GUL MO MED SMÅSTEN	YELLOW FINE SAND WITH SMALL STONES
k	KERAMIK	POTTERY
	STEN	STONE

PROFIL SECTION

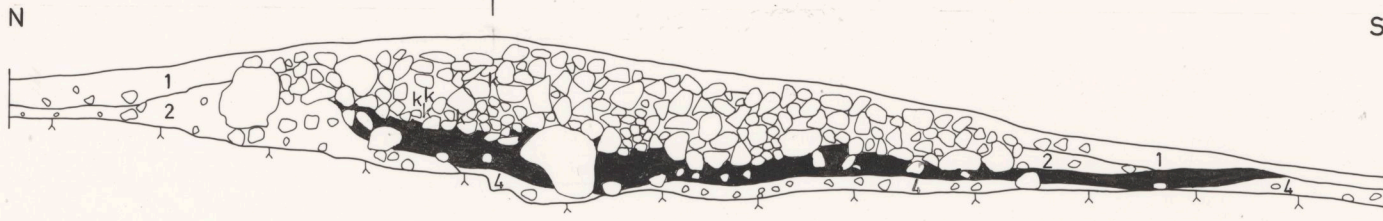
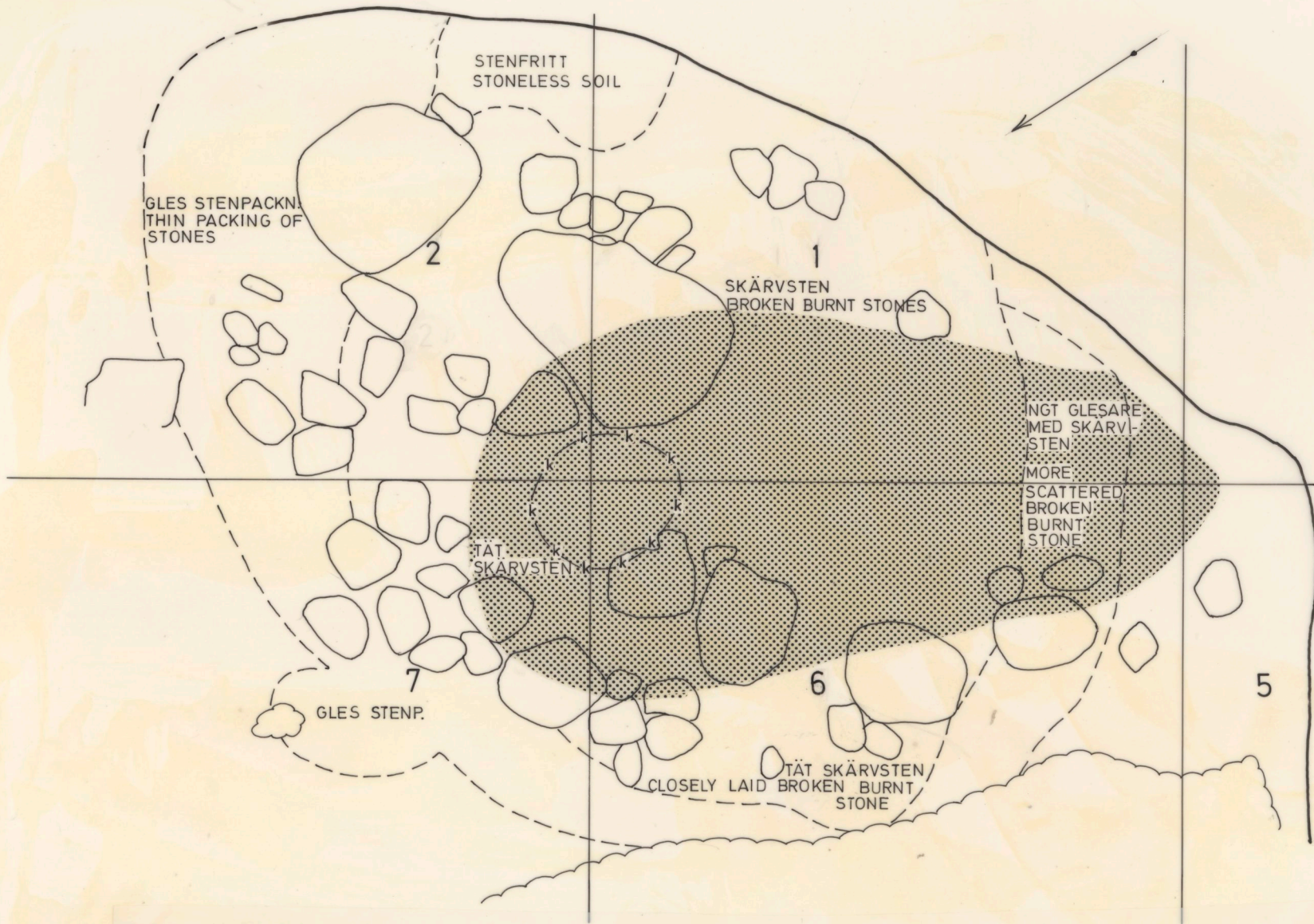

FIG 2

SKALA 1:50

PLAN

1,2,5-7 RUTOR

- k-k- KERAMIKKONCENTRATION

■ SOTLAGER

— STENGÄRDSGÅRD

SQUARES

CONCENTRATION OF POTTERY

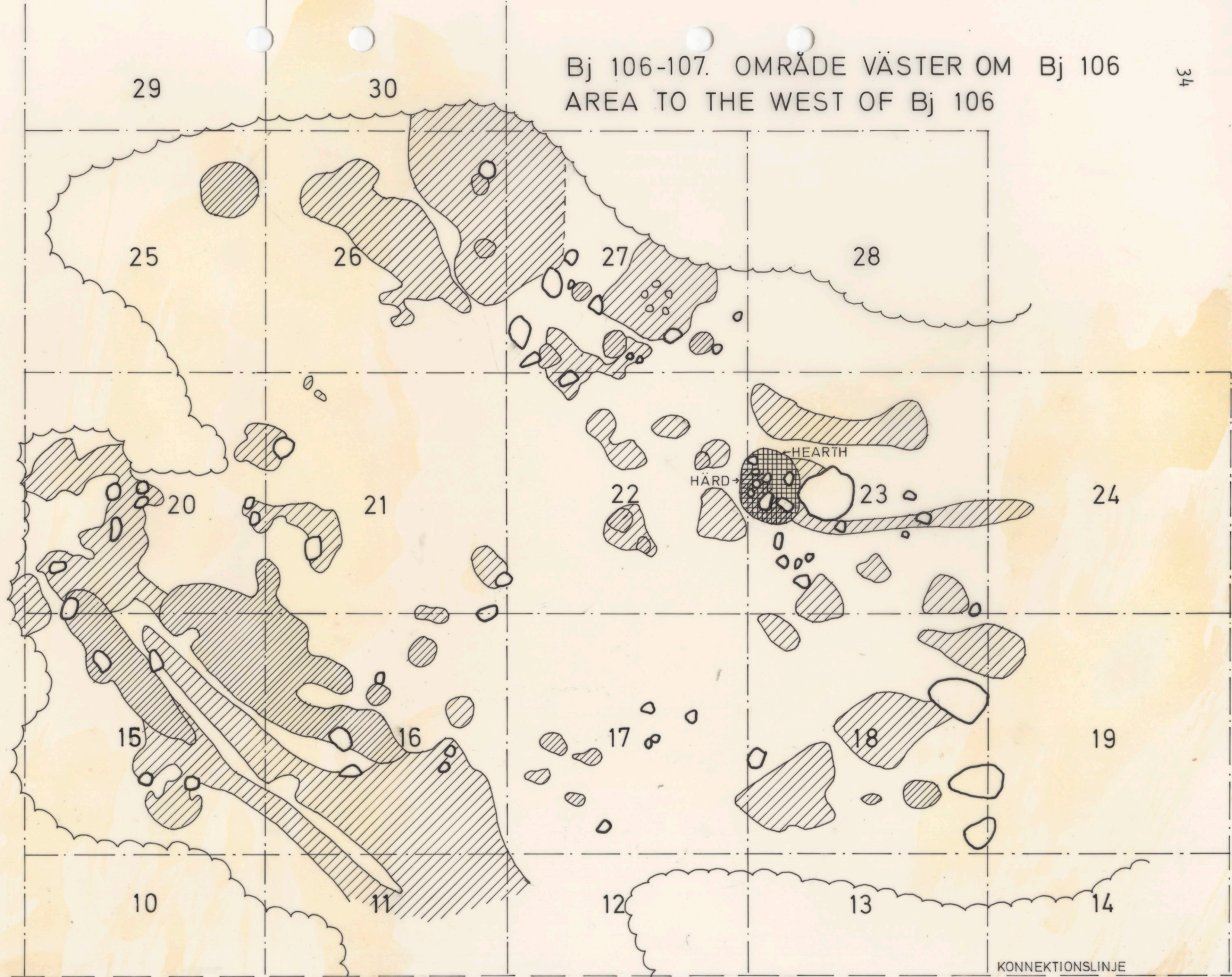
LAYER OF SOOT

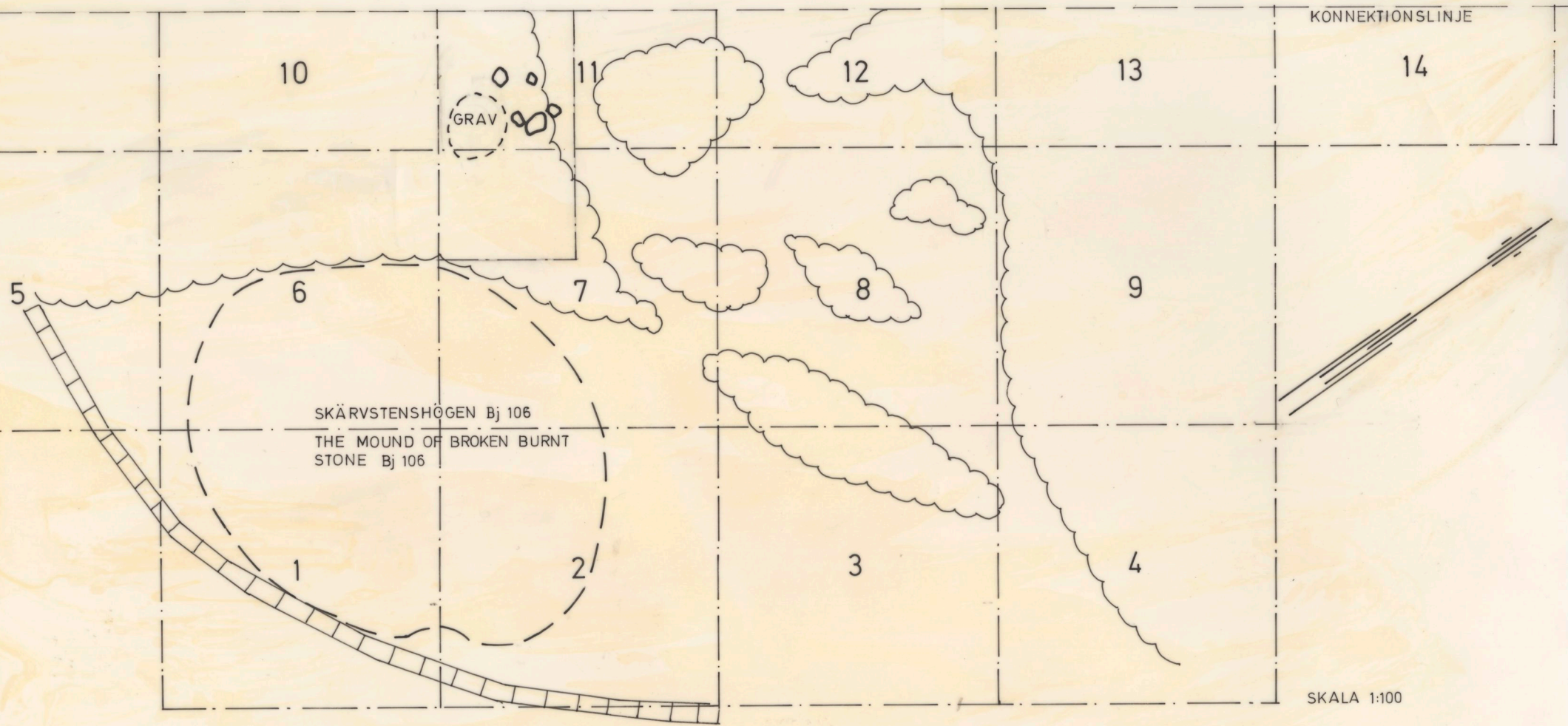
STONE WALL

FIG 3

SKALA 1:50

Bj 106-107. OMRÅDE VÄSTER OM Bj 106
AREA TO THE WEST OF Bj 106

10

11

12

13

14

GRAV

5

6

7

8

9

SKÄRVSTENSHÖGEN Bj 106
THE MOUND OF BROKEN BURNT
STONE Bj 106

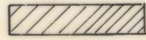
1

2

3

4

SKALA 1:100

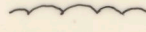
MÖRKFÄRGNING, LJUSARE — MÖRKARE

SLIGHTLY DARK — VERY DARK SOIL

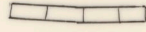
STEN

STONE

BERG I DAGEN

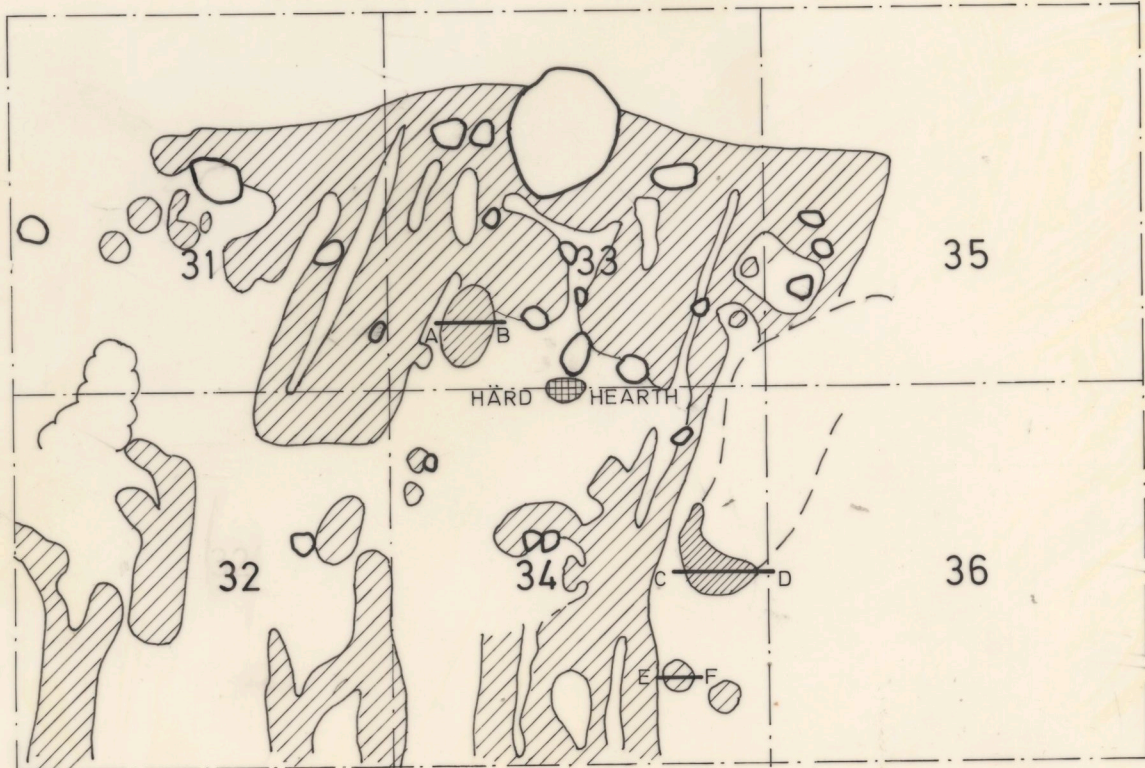
ROCK

STENGÄRDSGÅRD

STONE WALL

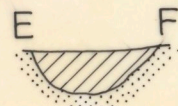
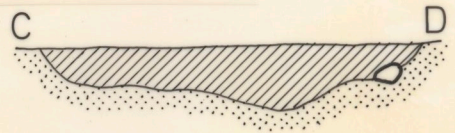
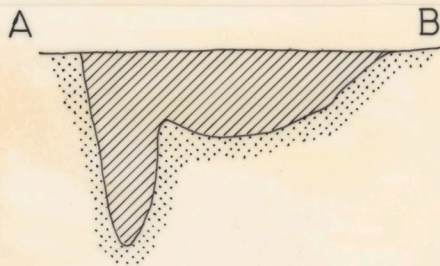
FIG 4

SKALA 1:100

FIG 8

PROFILER SECTIONS

	SOTIG MO	SOOTY FINE SAND
	HUMÖS MO	FINE SAND AND HUMUS
	GULBRUN MO	YELLOW-BROWN FINE SAND
	STEN	STONE

SKALA 1:20

FIG 9

PLAN

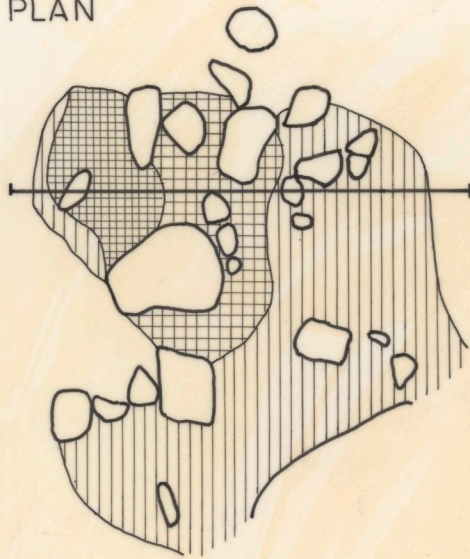

FIG 5

SKALA 1:20

- STARKT SOT- OCH TRÄKOLSBLANDAD MO
- SOTIG MO
- HUMÖS MO
- SVAGT HUMÖS MO
- LJUSBRUN MO
- STEN

- HEAVILY SOOTY SOIL WITH AN ADMIXTURE OF CHARCOAL
- SOOTY FINE SAND
- FINE SAND AND HUMUS
- FINE SAND WITH A LITTLE HUMUS
- LIGHT BROWN FINE SAND
- STONE

PROFIL
SECTION

FIG 6

SKALA 1:20

Bj 107 SKÄRVSTENSHÖGEN
THE MOUND OF BROKEN BURNT STONES

PLAN

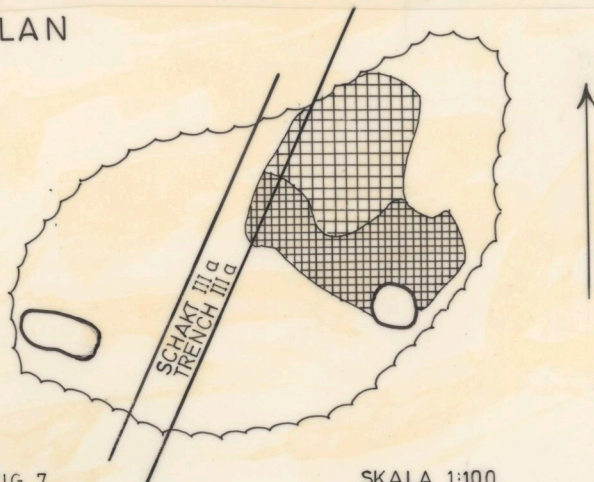

FIG 7

SKALA 1:100

Fig 10
Översikt från nordost.
General view from the north-east.

Fig 11
Högen Björlanda 106 före undersökning. Från väster.

The mound, Björlanda 106, before excavation.
View from the west.

Fig 12
 Björlanda 106 efter avtorvning och upprensning. Från sydsydväst.

Björlanda 106 after removal of the turf and clearing, seen from the south-south-west.

Fig 13
 Västra delen av Björlanda 106 efter avtorvning och upprensning. Från norr.

The west part of Björlanda 106 after removal of the turf and clearing. View from the north.

Fig 14
 Profil från väster.
 Section seen from the west.

Fig 15
 Björlanda 107, skärvstenen i schakt III.
 Björlanda 107, the brittle burnt stones
 in trench III, seen from the south-south-
 west.

Fig 16
 Rännan från norr.
 The groove seen from the north.

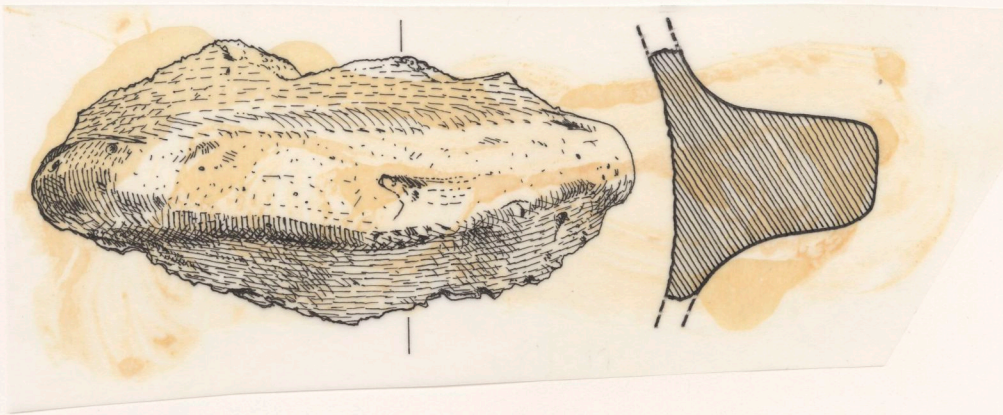

Fig 17

Fig 18

Fig 19

Fig 17

Handtagsliknande utskott från Björlanda 106, fynd 38.

Fig 18

Pålagd list med fingerintryck från Björlanda 106, fynd 36

Fig 19

Ornerad keramik med nagelintryck från Björlanda 106, fynd 32

Fig 20

Med "solar" ornerad keramik från graven, ruta 11, fynd 43.

Fig 17

Handle-like protuberance from Björlanda 106, find 38

Fig 18

Applied ridge with nail-impressions from Björlanda 106, find 36

Fig 19

Decorated pottery with nail-impressions from Björlanda 106, find 32

Skala 1:1

Fig 20

Pottery decorated with "suns" from the grave in m-square 11, find 43.

Skala 1:2

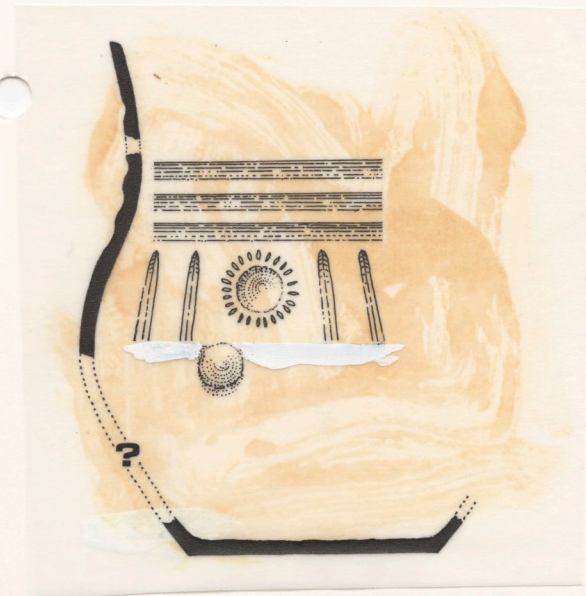

Fig 20

Arkivernas

Festivering av skatt 1-XI

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

SCHAKT I med skärvtenshögen Bj 106

Schaktet var 24 m långt (N40°Ö - S40°V) och 1 m brett.

Välvingen = skärvtenshögen Bj 106. I schaktets SV del fanns enklrar välvning ca 5 m stor. Välvingen utgjordes av en stenpackning av tätt liggande skarpkantade trol.ursprunglingen rundade stenar. De var sönderspruckna i ca 0,1 - 0,2 m stora bitar, ibl.mindre. Flera stenar var så smuliga att man delvis kunde borsta bort dem. Stenarnas yta låg 0,05-0,1 m ~~u~~ under markytan (film 6, nr 11,12). Endast lite flinta påträffades bland stenarna i välvingen (ingår i F 3).

SV om välvingen fanns skärvtens närmast i terrasser (profilskiss). Skärvtensen fortsatte fram till och troligen in under gårdesgården. Närmast SV om välvningens kanten fanns ett ca 1 m brett område med rel. tätt liggande 0,15-0,2 m stora skarpkantade stenar med ytan ca 0,15 m under markytan. Den lilla krukskärvan fynd 1 låg på denna stenpackning i gränsen mot välvingen (plan 1:200, profilskiss)(film 6 nr 11-12). Omedelbart SV härom fortsatte en annan stenpackning på något, lägre nivå med ~~yta~~ ner till ca 0,3 m under markytan. Denna stenp. framtoqs på en yta av 1,5 m . Den fortsatte säkert utanför ^{schaktet} in under gårdesgården. Stenp. bestod av rel. tätt liggande 0,15-0,3 m stora rundade och skarpkantade stenar i sotig jord . Ytan var inte så jämn som i övrigt. Den låg 0,1-0,3 m under markytan. Över stenpackningen fanns ett 0,15 m tjockt sotigt lager, i vilken en del flinta påträffades (fynd 4)(film 6nr11, plan 1:200, profilskiss).

NÖ om välvingen . Välvingen slutade i NÖ vid två större stenar, 0,5-0,6 m stora (film 7 nr 2). NÖ om dessa stenar grävdes ner till en yta ca 0,2 m under markytan. Här fanns fläckvis rel. tätt, fläckvis glest med sten. De var i allm. 0,1-0,3 m stora och rundade och låg med ytan 0,1-0,2 m under markytan (film 7 nr 2). Här påträffades krukskärvan fynd 2 ^(plan 1:200) samt en del av flintan i fynd 3. De flesta stenarna låg inom den närmaste metern utanför välvingen. Vid schakt II och vidare mot NÖ kom berget ca 0,2 m under markytan. ^(film 7 nr 1) Jorden bestod av ljus något grusig mo.

SCHAKT II

Schakt II grävdes i två delar. Den längre SÖ delen (IIa) ^{som} var 24 m lång (V40°N - Ö40°S) och 1 m bred, grävdes på den plana gräsbevuxna ytan omedelbart N om Bj 106. Den kortare NV delen (IIb) , som var 5 m lång (V40°N-Ö40°S) och 1 m bred, grävdes över en mindre ~~terrass~~ grästorvsyta uppe på det låga berget i NV (se plan 1:200).

Schakt IIa - vidrensningen Den rensade ytan låg ca 0,2-0,3 m under markytan, djupast i NV delen. Jorden bestod av ljus grusig mo med ytterst

få stenar~~x~~. I NV delen ca 1 m SÖ om mörkfärgning 1 låg två 0,4 resp. 0,6 m stora stenar. Berget framrensades på några ställen längst i NV och SÖ. Bergets yta låg ca 0,15-0,2 m under markytan. Förutom fynden i och i anslutning till de olika anläggningarna påträffades en del flinta spritt i hela schaktet. Fynd 10 från ~~rensningen~~ ^{avtorvningen} och fynd 15 från rensningen.

I den framrensade ytan fanns tre mörkfärgningar samt en gles stensamling (se plan 1:200).

Mörkfärgning 1 - I schaktets NV del strax intill berget fanns en sotfärgning. Den sträckte sig ~~xxxx~~ över en minst 2 m stor yta i schaktet. Ytan låg ca 0,25 m under markytan. Sotlagret var ca 0,2 m tjockt. I dess yta låg ett par små krukskärvor (fynd 11,12). Endast ⁱ den NÖ delen av schaktet genomgrävdes mörkfärgning 1. Endast lite flinta påträffades vid denna genomgrävning (fynd 17). (plan 1:200, profilsnitt, film 7nr 3,4).

Mörkfärgning 2 - I schaktets SV kant låg en ~~xxx~~ troligen rund 0,5-0,6 m stor mörkfärgning med ytan 0,14 m under markytan och botten 0,21 m under markytan. Den bestod av mörk något sotig mo och var upp till 0,07 m tjock. Inga fynd påträffades. Heka den i schaktet befintliga delen genomgrävdes. (se plan 1:200, profilsnitt).

Mörkfärgning 3 - I den framrensade ytan i schaktets SÖ del fanns en ca 1 m stor mörkfärgning i vars mitt låg en 0,6 m stor sten (film 7 nr 5). ~~Re~~ Mörkfärgningen sträckte sig trol. något utanför schaktets SV kant. Den genomgrävdes inte. (Se plan 1:200, film 7 nr 5). Inga fynd.

Stensamlingen i SÖ - I schaktets SÖ del nära schakt I fanns inom ett ca 2 m stort område i schaktet en ~~gles~~ stensamling av glest liggande 0,1-0,3 m stora stenar i rel. ljus grusig mo. I schaktet på båda sidor om gick berget i dagen efter rensningen.. Stenarnas yta låg från grästorven ner till ca 0,2 m under markytan. Humuslagret var ca 0,1-0,15 m tjockt. Stensamlingen genomgrävdes inte. Vid rensningen påträffades ett litet degelfragment i stensamlingens utkant nära berget (fynd 14). Det låg i ljus grusig mo ~~x~~ ca 0,2 m under markytan. Omedelbart NV om stensamlingen låg en liten krukskärva (fynd 13) i den ljusa ~~m~~ grusiga ~~mon~~ ca 0,2 ~~äm~~ under markytan. (se plan 1:200, film 7 nr 5).

Schakt IIb - Schakt IIb rensades ner till en yta ca 0,2 m under markytan. I NV delen började berget ca 0,1 m under markytan (se plan 1:200). I den SÖ delen fanns överst ett ca 0,1 m tjockt humuslager och därunder ljus ibland något mörkfläckig sand eller mo. I SÖ delen fanns ^{en} del rundade och skarpkantade 0,05-0,2 m stora stenar samt ett större block, 0,6 x 0,75 m stort. Fynden utgjordes endast av flinta, hopsamlad vid avtorvning + rensning (fynd 16).

SCHAKT III med skärvstenspackningen Bj 107

Schakt III grävdes i två delar. Den längre S delen över Bj 107 samt bergknallarna söderut var 26 m lång (N20°Ö - S20°V) och 0,5-1 m bred. Den kortare N delen i fägatan var 3 m lång (N20°Ö- S20°V) och 1 m bred.

Skärvstenspackningen Bj 107 - I anslutning till en liten uppstickande bergknalle framkom en ca 4,5 m lång skärvstenspackning i schaktet. En svag välvning främst Ö om schaktet kunde iakttagas. I övrigt var gränsen oklar. Den kan ev. vara ung. rund ca 6m (inkl en del av bergknallen, se plan 1:200). Den kan också tänkas vara större , d.v.s avlång i Ö-V. Stenpackningen bestod av tätt liggande nu skarpkantade stenar, som urspr. kan ha varit rundade. Stenarna låg i 0,1-0,2 m stora bitar. Flera var klart spruckna och har troligen urspr. varit större. Även några 0,3 m stora stenar fanns. I den högre N delen upp mot bergknallen låg stenpackningens yta endast 0,05 - 0,1 m under markytan. I den något lägre liggande S delen låg ytan ca 0,25 m under markytan, men här var troligen ett 0,15-0,2 m tjockt jordlager påfört. Vid remsningen av stenpackningen påträffades ett par krukskärvor (fynd 5) samt lite flinta (fynd 6) (se plan 1:200, film 6 nr 7,9,10).

Övriga delen av schaktet utgjordes till största delen troligen av påförd jord på uppstickande bergknallar (film 6 nr 8). Jordlagret var i stort sett fyndtomt och bestod av ljus lerig mo i ett upp till drygt 0,2 m tjockt lager på berg. I den sydligaste delen av schaktet fanns några 0,2 m stora ^{rundade} stenar. Möjligen hörde de ihop med stenpackningen i schakt IXa intill (se plan). Även den N schaktdelen (IIIb) i fägatan bestod av ~~ett 0,2 m tjockt~~ ^{ett 0,2 m tjockt} ~~lager~~ ^{lager} utan sten och utan fynd .

Vid avtorvningen av hela schakt III hopsamlades lite flinta (fynd 7).

SCHAKT IV

Schakt IV, 3,5 m långt (ung. N-S) och 1 m brett, grävdes genom en svag välvning i ängen. Den visade sig utgöras av ett 0,1-0,2 m tjockt lager ljus lerblandad jord utan stenar, som lagts på en liten uppstickande berghäll. Inga fynd (plan 1:200).

SCHAKT V

Schakt V, 8 m långt (ung. N-S) och 1 m brett , grävdes genom en avlång förhöjning i ängen. Ett upp till 0,3 m tjockt jordlager av ljus lerblandad jord utan stenar låg på en uppstickande berghäll. Fynden utgjordes endast av några få flintbitar (fynd 8) (plan 1:200).

SCHAKT VI

Schakt VI grävdes i två delar, 2,5m långt (V20°N-Ö20°S) och 1 m brett resp. 2m långt (V20°N -Ö20°S) och 1 m brett.

Västra delen av schaktet (Via) grävdes genom en förhöjning i ängen. Ett 0,1-0,2 m tjockt lager ljus stenfri lerblandad jord täckte en uppstickande berghäll. I schaktet hittades endast några få flintbitar samt en sentida krukskärva (fynd 9). (plan 1:200)

En förlängning av schaktet österut (Vib) gjordes för att kontrollera om något kulturlager fanns nedanför berget med skärvstenshögen Bj 106. Ovanpå den ljusa mon fanns endast ett drygt 0,3 m tjockt lager grästorv+ploglager. Endast en flintbit påträffades (förkommen). (plan 1:200)

SCHAKT VII

Schakt VII, 25 m långt (N20°Ö - S20°V) och 0,5 m brett, grävdes på nordsluttningen av berget med Bj 106. Schaktet sträckte sig från platån med schakt II i söder över en nordsluttande gräsbevuxen sänka mellan låga berg ner på den plana marken nedanför berget i norr (plan 1:200). Den plana marken i norr har troligen tidigare varit uppodlad. Detta gäller möjligen även sluttningen upp på berget liksom platån med schakt II. Endast i schaktets sydligaste del fanns möjligen svaga spår av kulturlager med en nergrävning samt några krukskärvor (fynd 18). Lite flinta Lagerföljden (från söder räknat): insamlades från hela schaktet (F18).

- 0-4,8m   1/ grästorv + matjord, 0,2-0,3 m tjockt
               2/ ljust grus längst i söder, som övergår i finare sand neråt sluttningen mot norr.
               Tre krukskärvor från denna del (fynd 18).
- 4,8-7m   En nergrävning av brun sandig mo med små sotfläckar.
               Botten upp till 0,45 m under markytan.
- 7-25m   1/ grästorv + matjord, 0,2-0,25 m tjockt
               2/ ~~vid~~ i övre södra delen vid 7 m ljus sand, som i sluttningens nedre del övergår i mo och längst ~~ner~~ i norr på den plana marken i lera.

Schakt VIII

Schakt VIII, 16,5 m långt (V20°N-Ö20°S) och 0,5 m brett, grävdes ⁱⁿ en gräsbevuxen svagt västsluttning omedelbart intill och nedanför berget med skärvstenspackningen Bj 107. Möjligen fanns svaga kulturlagerspår i schaktet. Fynden utgjordes endast av några få flintbitar (fynd 23). (plan 1:200)

- Lagerföljd: 1/ grästorv + humusfärgad (grå) mo, 0,1-0,15 m tjockt
                   2/ mörk troligen något sotig mo med någon enstaka skörbränd sten, 0,1-0,15 m tjockt.
                   3/ ljus brun mo, som börjar 0,2-0,3 m under markytan.
                   Längst i öster, intill berget, ~~började berget~~ 0,3 m framrensades i schaktet berg 0,3 m under markytan.

SCHAKT IX

Schakt IX grävdes i tre delar (IX a-c). De olika delarna var 19,5, 10 resp. 10,5 m långa (V20°N-Ö20°S). Samtliga var 0,5 m breda. Schaktet grävdes för att kontrollera om boplatsspår fanns i området mellan de två skärvstenshögarna Bj106 och 107. Svaga rester av kulturlager påträffades troligen längs hela schaktet. Tydliga boplatssår med anläggningar fanns dock endast i västra delen av schakt IXa. (plan 1:200).

Schakt IXa - I västra delen fanns följande lagerföljd:

- 1/ grästorv + humusfärgad mörk (ev. delvis sotig)mo 0,15^{-0,2} m tjock
- 2/ gulbrun mo ="kulturlager", 0,1 m tjockt
- 3/ ljus grusig mo

I denna västra del av schaktet fanns två anläggningar (plan 1:200). Längst i väster i anslutning till schakt III framkom berget på en sträcka av 1 m. Öster härom vidtog en stenpackning. Den bestod av i allmänhet 0,15 - 0,25 m stora stenar. Flera rundade stenar låg kluvna - troligen skörbrända. I stenpackningens östra kant låg en 0,5 m stor sten. Mellan stenarna i stenpackningen låg två små krukskärvor samt ett 10-tal små bitar bränd lera (fynd 21) (Endast obetydligt rensat mellan stenarna. Stenpackningen ej genomgrävd). Stenpackningen tycktes ligga upp på berget i väster. Den fanns över en knappt 3 m lång sträcka i schaktet. Möjligen fortsatte den in i sydligaste delen av schakt III, där en del stenar iaktogs.

Drygt 2 m öster om stenpackningen fanns en hård, minst 1,1 m stor. Hårdens yta låg 0,25 m under markytan, omedelbart under det s.k. kulturlagret. Härden bestod av sotig kolsvart jord med skörbrända stenar. och kolbitar (fynd 21). Stenarna var starkt skörbrända och smuliga, närmast som grus. Härden utgrävdes inte men tjockleken

kontrollerades på ett ställe och visade sig vara minst 0,2 m. En kulturlager påträffades omedelbart väster om härden (fynd 21).

I östra delen av schakt IXa kom berget på flera ställen fram 0,1-0,2 m under markytan. Mellan berghällarna började det ljusa gruset 0,2 m under markytan. Överst fanns grästorv och humuslager. Det var oklart om rester av kulturlager fanns här.

En del flinta bl.a. en skrapa (fynd 21) hopsamlades i hela schakt IXa.

Schakt IXb . Mellarsta delen av schakt IX grävdes i den gamla fägatan. Lagerföljd: 1/ grästorv, 0,1 m tjock
 2/ mörk sandig mo, humusfärgad och fläckvis ev. något sotig, 0,1 m tjock
 3/ gulbrun sandig mo , 0,1 m tjock
 4/ ljus grusig sand resp.mo.

Möjligen utgjorde lager 3 och ev. också lager 2 svaga rester av kulturlager. Fynden utgjordes endast av flinta (fynd 20).

Schakt IXc. Den östligaste delen av schakt IX grävdes på en gräsbevuxen svagt västsluttning intill väster om berget med skärvtenshögen Bj 106.

Lagerföljd: 1/ grästorv, 0,1 m tjock
 2/ brun något sandig mo, humusfärgad och grå i övre delen, gulbrun i undre delen (främst i öster), 0,15-10,25 m tjock (tjockast i öster).
 (+ något ljust i botten förmodligen!)

I den östra delen med det förmodade kulturlagret (gulbruna mon) påträffades en krukskärva (fynd 19) några meter från bergskanten. I övrigt hopsamlades lite flinta från hela schaktet (fynd 19). Den västra delen närmast markvägen har troligen tidigare varit uppodlad).

SCHAKT X

Schakt X , 21,5m långt och 0,5 m brett, grävdes på ängen nordöst om berget med Bj 107. Området har troligen tidigare varit uppodlat. Inga kulturlagerrester kunde iakttagas. Fynden utgjordes endast av några flintbitar (fynd 22). Lagerföljd: 1/ grästorv + ploglager, 0,3 m tjockt
 2/ ljus mo

Längst i södra resp. norr framrensades berg på en sträcka av 3 resp. 2 m. På berget i schaktets båda ändar låg en del sten. (plan 1:200).

SCHAKT XI

Schakt XI , 14,5 m långt (Ö25°S-V25°N) och 0,5 m brett, grävdes på den svaga västsluttningen omedelbart nedanför öster om berget med Bj 106.

Området utgjordes av gräsbevuxen betesmark, som tidigare troligen varit uppodlad. Ca 3 m öster om schaktkanten gick ett dike.

Lagerföljd: 1/ grästorv + ploglager(mo, som var mörk i underdelen, möjligen något sotfläckig), 0,3-0,4 m tjockt
 2/ ljus grusig mo i väster intill berget och ljus lera i nedre östra delen ner mot diket.

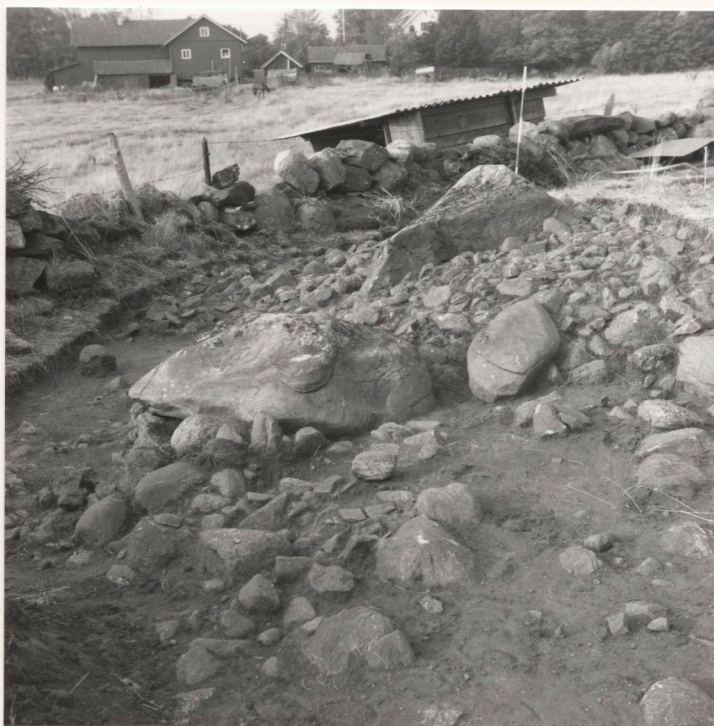
Möjligen ^{fanns} mycket svaga kulturlager spår (= den mörka ev. sotfläckiga mon). Fynden utgjordes endast av flinta (fynd 24).

Översikt från nordost.

Översikt över hela området från sydväst.

Östra delen av Björlanda 106 efter avtorvning och upprensning. Från nordost.

Björlanda 106, skärvstenen i schakt I. Från sydväst.

Profil från väster.

De stora stenarna i östra halvan med sotlager
under. Från söder.

Schakt III med Björlanda 107 i förgrunden.
Från nordnordost.

Östra halvan efter bortrensning av skärvstenen. Från norr.

Västra halvan efter bortrensning av skärvstenen. Från norr.

Översikt från sydost

Berget med Björlanda 106 före undersökning.
Från väster från markvägen mellan 106 och 107.

Schakt IIa från sydost.

Schakt IIa, mörkfärgning i schaktets nordvästra del. Från väster.

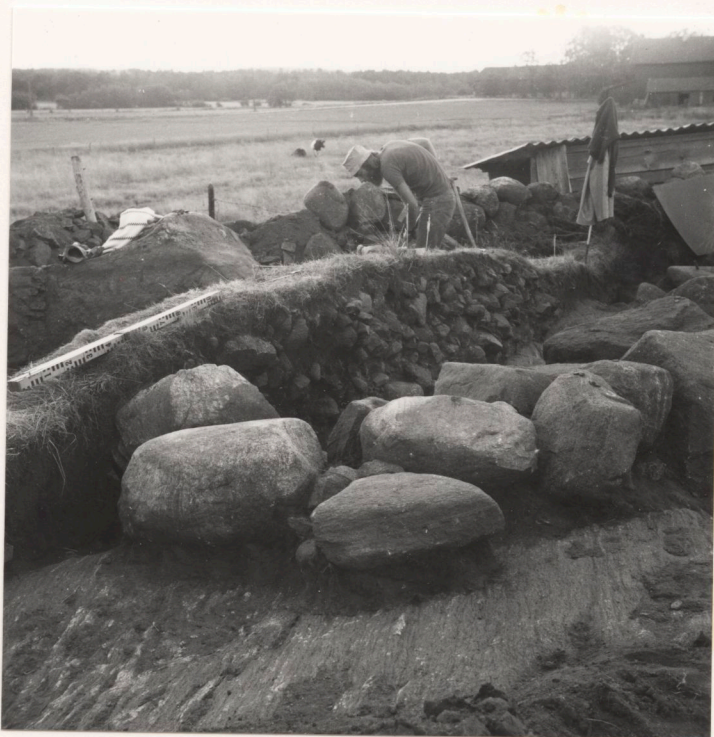
Skärvstenshögens täta uppbyggnad och distinkta begränsning. Från sydsydväst.

Skärvstenshögens täta uppbyggnad och distinkta begränsning. Från nordost.

Nordligaste delen av profilen.

Profilen med de större stenarna.